

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University

ภาคผนวก ก

วิธีการปริวรรตต้นฉบับ และตัวอย่างต้นฉบับ

วิธีการปริวรรตต้นฉบับ

ต้นฉบับตัวเขียนเรื่อง ดาราวงษ์ ฉบับจันทบุรี ต้นฉบับเป็นของวัดตะกาดเจ้า อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี บันทึกลงในสมุดไทยขาวด้วยอักษรไทย ภาษาไทยโบราณ ประพันธ์ด้วยคำประพันธ์ประเภทกลอน สันฐานตัวอักษรใกล้เคียงกับอักษรตัวเขียนในปัจจุบัน แต่อักษรวิธีแตกต่างจากปัจจุบัน โดยเฉพาะไม่นิยมใส่วรรณยุกต์หรือใส่วรรณยุกต์ไม่ตรงกับอักษรวิธีปัจจุบัน ตัวสะกดการันต์นิยมบันทึกตามเสียงพูด การปริวรรตอักษรไทยโบราณมาเป็นอักษรวิธีภาษาไทยปัจจุบัน มีหลักเกณฑ์ในการปริวรรตดังนี้

1. ต้นฉบับตัวเขียนกลอนนิทานเรื่อง ดาราวงษ์ เขียนด้วยอักษรไทยโบราณ หากถอดตามตัวอักษร จะทำให้ผู้อ่านเข้าใจยาก ดังนั้นผู้วิจัยผู้วิจัยจึงถอดออกมาเป็นอักษรวิธีไทยปัจจุบัน โดยยึดตามพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 เป็นเกณฑ์ในการปริวรรต เช่น

ผู้วิจัยผู้เขียนนิทานเรื่อง ดาราวงษ์ เขียนด้วยอักษรไทยโบราณ หากถอดตามตัวอักษร จะทำให้ผู้อ่านเข้าใจยาก ดังนั้นผู้วิจัยผู้วิจัยจึงถอดออกมาเป็นอักษรวิธีไทยปัจจุบัน โดยยึดตามพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 เป็นเกณฑ์ในการปริวรรต เช่น

อักษรวิธีในต้นฉบับเขียน

ขอประนมพรหมินทร์พระอิศวร	เสด็จตั้งแผ่นดินสิ้นทั้งมวล
โดยบังควรคงคาและวารี	ไหว้พุทธรัง ธัมมั่ง ทั้งพระสงฆ์
อีกทั้งองค์ท้าวบำรุงซึ่งกรุงศรี	พระมารดรบิดาอาจารย์
สวัสดีคุ้มภัยอย่าได้พาล	

2. คำใดที่เป็นภาษาปาก หรือคำโบราณ ผู้วิจัยจะรักษารูปแบบการเขียนเหมือนในต้นฉบับตัวเขียน และทำเชิงอรรถอธิบายความไว้ เช่น

กริ่ง	กริ่ง (ใบ)	ปริวรรตเป็น	ตริง
สระเส็น	สระเส็น (ปาก)	ปริวรรตเป็น	สระเสริญ

กระเวน กระเวน (ปาก) ปิรวรตเป็น ตระเวน

3. คำใดในต้นฉบับตัวเขียนไม่ปรากฏรูปวรรณยุกต์ ผู้วิจัยจะปิรวรตคำนั้นให้ตรงกับรูปวรรณยุกต์ของคำในปัจจุบัน เพื่อให้อ่านเข้าใจง่ายขึ้น เช่น

ชาพะ/ชา	ชาพระเจ้า	ปิรวรตเป็น	ข้าพเจ้า
ทง	ทั้ง	ปิรวรตเป็น	ทั้ง
เทยว	เทียว	ปิรวรตเป็น	เทียว

4. คำที่เขียนด้วยสระโ (ไ) และสระโ (ไ) มี ย สะกด ในการปิรวรตจะตัดตัว ย ออก เช่น

ไยย	ไปย	ปิรวรตเป็น	ไป
ไยย	ในย	ปิรวรตเป็น	ใน
ไหยย	ไหย	ปิรวรตเป็น	ให้
ไยย	ไมย	ปิรวรตเป็น	ไม่
ไยย	ไบย	ปิรวรตเป็น	ไบ

5. คำในต้นฉบับที่สะกดด้วยสระโ (ไ) และ สระโ (ไ) ไม่เหมือนกับอักขรวิธีในปัจจุบัน เมื่อปิรวรตจะเขียนรูปสระให้ตรงกับอักขรวิธีไทยปัจจุบัน เช่น

ไหย	ไหย	ปิรวรตเป็น	ให้
-----	-----	------------	-----

ใจ	ใจ	ปริวรรตเป็น	ใจ
ใน	ใน	ปริวรรตเป็น	ใน
ใคร	ใคร	ปริวรรตเป็น	ใคร
ใหญ่	ใหญ่	ปริวรรตเป็น	ใหญ่

6. หากคำที่เป็นภาษาถิ่น ผู้วิจัยจะรักษาภาษาถิ่นโบราณไว้ จึงถอดตามตัวอักษรเช่น

สังกระเสี้ยน	สังกระเสี้ยน	ปริวรรตเป็น	สรรเสริญ
จ้งวัด	จ้งวัด	ปริวรรตเป็น	จังหวัด

7. หากมีคำหรือข้อความเมื่อพิจารณาแล้วเกิดจากการผิดพลาดตอนคัดลอกต้นฉบับ ผู้วิจัยจะแก้ไขเพิ่มเติมโดยให้คำหรือข้อความนั้นอยู่ในเครื่องหมาย []

8. หากคำหรือข้อความในต้นฉบับเลือนรางแต่พอเดาได้จากรูปคำหรือข้อความในบริบท ผู้วิจัยจะให้คำหรือข้อความนั้นอยู่ในเครื่องหมาย ()

9. หากคำหรือข้อความนั้นเกิดจากการชำรุด จนไม่สามารถอ่านหรือเดาความหมายได้ ผู้วิจัยจะใช้คำว่า (ชำรุด)

10. หากคำใดที่ต้องการขยายความเพิ่มเติมไปจากต้นฉบับ ผู้วิจัยจะทำเชิงอรรถอธิบายความไว้

[illegible]

ภาคผนวก ข

ต้นฉบับเอกสารโบราณกลอนนิทานเรื่อง ดารารวงษ์ ฉบับจันทร์บุรี
ปริวรรตจากอักษรไทย ภาษาไทยโบราณมาเป็นอักษรวิธีปัจจุบัน

หน้าต้น ดาราวงษ์

เสด็จตั้งแผ่นดินสิ้นทั้งมวล
 ไหว้พุทธัง ธัมมัง ทั้งพระสงฆ์
 พระมารดรบิดาอาจารย์
 ขออย่าให้ข้ามีโรคในสรรพางค์
 ทั้งบิดมารดาคนญาติ
 การระยำคำไร¹ อย่าได้ยิน
 ทั้งหวายตรวนเครื่องจำที่ลำบาก
 ใครนึกร้ายขอให้กายเขาเป็นเอง

ได้ครอบครองโภคย์อันไพบุลย์
 ทั้งปรางค์มาศราชวังในจังหวัด
 ชื่อเมืองมิตลาลงครัน
 มเหสีนางมณีเป็นจอมนาถ
 เป็นชายเจ็ดเลิศล้ำในโลกา
 ทั้งบิดามารดรประคองถนอม
 กุมารราชันชาติสามปี
 ม้าหัดเล่นควบขี่อศุราช
 แสนสนุกสุขเกษมทุกคืนวัน

ในเรื่องราวกล่าวนั้นยังมีพราหมณ์
 ชื่อดวงจันทร์ขันชาสิบห้าปี
 เทียวเรียนรู้วิทยาในสวตดี
 รู้วิสัยไตรเพทจำเรณูพร

ขอประนมพรหมินท์พระอิศวร
 โดยบังควรคงคาและวารี
 อีกทั้งองค์ท้าวบำรุงซึ่งกรุงศรี
 สวัสดิ์คุ้มภัยอย่าได้พาล
 ขอให้รูปร่างข้าพเจ้ารวกับอินทร์
 ให้ผุดผาดผาสุกเป็นนิจสิน
 ให้บุญสิ้นวอดวายละลายเอง
 ให้ปราศจากผู้คนที่ข่มเหง
 ขอให้ข้าพเจ้าครั้นครอง (เกียรติยศปรากฏครัน)

แต่ปางหลังว่ายังมีดินทร์สุร
 (จำรด) ประมาณครัน
 ล้วนแก้วเก้าเนาวรัตน์อันเจิดฉิน
 พระทรงธรรมชื่อทศพรหมา
 แล้วมีพระราชโอรสเสนาหา
 ชื่อดาราสุริวงษ์สวัสดิ์
 เป็นเจิมจอมนครศรีบุรีศรี
 มีเสนีน้อย ๆ นับร้อยพัน
 เทียวประพาสเน่อนกในสวนขวัญ
 ครันสายัณห์กลับมายังธานี

เป็นชายงามบริสุทธิ์บุตรเศรษฐี
 ลาชนกชนนีพเนจร
 ก็ได้ดีในสถานอาจารย์สอน
 ก็เลยจรลาจากอาจารย์มา

¹ คำไร = คำร้าย

เทียวมาพบกับมาณพผู้หนึ่งนั้น
 บุตรเศรษฐีมีนามพราหมณ์จินดา
 เล่ห์กลผูกพันได้ล้ำเลิศ
 ทั้งสองพราหมณ์ความรู้ชำนาญชาญ
 ก็ออกจากนครสาวัตถี
 (ข้ารู้ด) เจ้าดวงจันทร์
 พอเหลือบแลเห็น (พญาดาราวงษ์)
 อยู่ท่ามกลางบิรารกระงานงาม
 (ข้ารู้ด) ดวงจันทร์ดูในลักษณะ
 จึงกล่าวเกลี้ยบบอกเกลอเสมอใจ
 เมื่อนานไปเธอจะได้เป็นปิ่นเกศ
 เราจะเป็นข้าสามีภักดิ์
 เจ้าจินดาพจนาสงตอบ
 ๑ จะพูดรักภักดีไปตามแรง
 พระดาราสุริวงษ์อันทรงเดช
 จำเริญแรกรุ่งนราขึ้นครวกัน
 พระยินดีมีพจมานสาร
 ฝึมานพนั่งคำรบน้องทั้งสองพราหมณ์
 เจ้าพราหมณ์น้อยน้อยมกายถวายหัตถ์
 อันพงษ์พราหมณ์คามเชตนิคมครัน
 จะขอพึ่งโพธิญาณพระผ่านเกล้า
 พระฟังพราหมณ์ความแสนภริมย์รัก
 ลงจากข้างย่างเยื้องมาจุ่งหัตถ์
 สมองสารปราศรัยกันไปมา
 ทูลสนองสองชนกอันปกเกล้า
 พระปิตุเรศฯชนกนี้ก็ดีใจ
 เจ้าจินดาดวงจันทร์ชันษา
 จงเป็นที่พี่เลี้ยงเคียงประคอง

เป็นเชื้อพราหมณ์พรมจรรย์เสนาหา
 เรียนวิชาเบื่องปราดฉลาดการ
 แสนประเสริฐกายกมลอันอ่อนหวาน
 สองสมานเข้าเป็นมิตรสนิทกัน
 ถึงธานีมิถิลา (เกษมสันต์)
 เข้าเขตขันทีนครศรีบุรีรมย์
 มาหัดทรงไอยราหน้าสนาม
 ทั้งสองพราหมณ์เหลือบแลมาแต่ไกล
 ก็แจ้งว่าเลิศล้ำในตำได้
 พระหน่อไททองคั่นเห็นดินัก
 ทัวประเทศท้าวพญาอาณาจักร
 หรือเพื่อนรักไม่จำนงแสดง
 เพื่อนเห็นชอบแล้วเราไม่นึกแค้น
 แล้วสองแข่งเคียงเข้าบังคม [ครัน]
 ทอดพระเนตรเห็นสองพราหมณ์งามขยัน
 กระแจะจันทร์เจิมพัศตร์เป็นเพศพราหมณ์
 ตามบุราณเรียบราบไม่หยาบหยาม
 จะมีความกิจใดจงไขพลัน
 แจ้งกระจัดตามจริงทุกสิ่งสรรพ
 ชื่อดวงจันทร์จินดาสามีภักดิ์
 อันเป็นเจ้าจอมเจิมเฉลิมศักดิ์
 พระวรพัศตร์ผ่องเพียงพระจันทร์รา
 หน่อชัตริย์สุดแสนเสนาหา
 แล้วพลางพาพราหมณ์น้อยเข้าวังพลัน
 เหมือนเรื่องราวสุจริตพิสมัย
 จึงปราศรัยสองพราหมณ์ตามทำนอง
 ก็แก้ว่าโอรสเราทั้งสอง
 จึงนี้กว่าน้องร่วมครรรค์อย่าฉันทา

แล้วท้าวไทเจ้าประทานให้เสร็จสรรพ
 สองสหายสมหมายที่มุ่งมา
 เป็นพี่เลี้ยงร่วมจิตสนิทข้าง
 ๑ ขอแสดงแจ้งความตามนิทาน
 เป็นธิดาธิบดินทรปิ่นกษัตริย์
 ชื่อประไพสุริยากุมารี
 ใครจับต้องติดละอองดังจันทน์อบ
 วันหนึ่งนางสาวเกล้าขยายคลาย
 จึ่งตรัสสั่งช่างสุวรรณอันเจนจบ
 แล้วเลื่อนลอยลงไปในคงคา
 ด้วยบุพเพนิพาสวาสนา¹
 ผอบน้อยลอยมาในสาคร
 ขวนพี่เลี้ยงเสนาอันสามารถ
 สบายกายที่ในสายนทีธาร
 หน่อกษัตริย์ทศนา⁴ผอบน้อย
 เผยผอบพบผมนางโฉมยง
 มารวยระรินขึ้นจิตจอมกษัตริย์
 ประหลาดใจใครหนอในธรณินทร
 ชะรอยศักดิ์จักรพรรดิมิใช่ไพร่
 จึ่งเอนอรรถดรัสถามความยุบล
 ใครเคยเห็นเช่นนี้บ้างหรือไหน
 เร่งแถลงแจ้งอรรถตามสัจจา
 ฝ่ายเสนีพี่เลี้ยงแลประหลาด
 แต่สองพราหมณ์พระพี่เลี้ยงอยู่เคียงกัน

เครื่องประดับทั้งทาสทาสา
 อยู่เมืองมิลิลาสำราญนาน
 ไม่เห็นห่างจรัลสมัครสมาน
 ยังมีมิ่งเยาวมาลย์กุมารี
 พรหมทัตจอมเจ้าพาราณสี
 หอมอินทรียี่ดั่งเกสรกระจะจนจาย
 กว่าจะครบเจ็ดวันจึงพลันหาย
 ที่ร่วงหลุดสุดเสียดายดังดวงตา
 หล่อผอบใส่เส้นพระเกศา
 มาถึงเมืองมิลิลาชโลธร
 พระดาราสุริวงษ์อันทรงศร
 ให้รุ่มร้อนหิฤกไทย²ดังไฟกาฬ
 เยียรยาตยังฉนวนอันลงสนาน³
 บุญบันดาลให้ผอบมาเคียงองค์
 ประคองคอยซ่อนได้ด้วยใจประสงค์
 เกศาทรงคันธธรมารวยริน
 หอมกระหวัดดินโดยโหยถวิล
 จึ่งมีกลิ่นเกศาดังเสาวคนธ์
 แต่จุนใจด้วยไม่แจ้งรู้แห่งหน
 ทั้งไพร่พลพี่เลี้ยงบรรดามา
 ว่าผู้ใดมีกลิ่นจันทน์เกศา
 กัลยาหรือบุรุษนำอัศจรรย
 ใครไม่อาจอนุสนธิให้จุนจัน⁵
 เจ้าดวงจันทร์แจ้งความตามตำรา

¹บุพเพนิพาสวาสนา (ปาก) = บุพเพสันนิวาส

²หิฤกไทย (ปาก) = หฤทัย

³ทศนา (ใบ) = ทศนา

⁴สนาน (น.) = ที่อาบน้ำ

⁵จุนจัน = จุนจิง ๆ

จึงทูลความทายเป็นราชา
 กษัตริย์บุตรีกษัตรา
 พระเทพมิกลันดงจันทน์กลัน
 แต่ต่างแดนแสนทุเรศประเทศทาง
 ในยามโชคต้องโศลกในลัคนา
 ด้วยเดชเดชาพานิยม
 พระสดับสารแสดงแจ้งประจักษ์
 ดังได้ดวงนพรัตน์ของหัตถ์สนัน¹
 ถนอมขึ้นเขยผมเหมือนชมพักตร์
 ประคองกรรช้อนอุ้มผอบนาง
 พระเข้าที่ไสยาสน์บนอาสน์แก้ว
 จนสุริยลงลับโคมม่าน
 คะนึ่งนึ่งอิงแอบผอบผุย
 ให้เคลิบเคลิ้มเห็นดวงสุดาจอม
 ประคองจูบอุบกาย [ได้พระหัตถ์]³
 จนรุ่งสางพระไม่วางผอบเลย
 นิ่งบรรทมกรรม⁵ใจอยู่ในที่
 ชักวิสูตรรูดรอบเข้าไสยา
 ฝ่ายสุรางค์นางสนมพี่เลี้ยงสนิท
 ไม่ออกจากแท่นแก้วอันแพรวพราว
 จะนั่งความเสียดกระษีก็มีได้
 คิดแล้วผูลนางจากปรางศรีรัตน์
 ว่าพระราชโอรสยศยงไปสรองสนาน
 ให้คลุ้มคลั่งตั้งแต่จะเขยชม

อันผมนี้มีไซ่ช่ายอย่างกัษา
 กัลยามีนุญอยู่เมืองไกล
 เป็นแน่นมั่นเหมือนทนายอย่าหมายหมาย
 ตามระหว่างสินธุทะเลวน
 คงจะปะนุชน้องเจ้าของผม
 ขอบรมนรินทร์อย่างกรังใจ
 (เหมือน) ยลพักตร์มิ่งมิตรพิสมัย
 ยิ่งอาลัยป่วนป่วนถึงนวลนาง
 ทวิรักนึ่งน้องจนหมองหมาง
 เข้าสู่ปรางค์แท่นรัตน์ชัชวาล
 ให้วาดแว่วพิศวงในสงสาร
 เสี่ยงซ้องท่อมยิ่งสะท้อนฤทัยกรอม²
 หอมระเหยทรงกลิ่นไม้สิ้นหอม
 หลงถนอมเขยข้างแล้วพลางเขย
 เอมิดสนัด⁴แล้วที่นี้เขยเอย
 ลืมเสวยลืมสรองพระคงคา
 อยู่ดีดีก็ให้หวาดผวาทา
 พระผ่านฟ้ามิให้ใครเข้าใกล้กลาย
 เห็นทรงฤทธิ์คลั่งไปก็ใจหาย
 จะใกล้กลายก็ให้กลัวพระอาญา
 จำจะไปทูลสนองสองกษัตริย์
 ครั้นถึงจอมจักรพรรดิบังคมทูล
 เมื่อวันวานได้พบผอบผม
 พระอารมณ์เพี้ยนผิดจิตเคย

¹หัตถ์สนัน (ปาก) = หัตถ์สนัน

²กรอม (ปาก) = ต่อม

³ผู้วิจัยเห็นว่าข้อความผิดพลาดตอนคัดลอก ควรแก้ไขให้ถูกต้องตามวงเล็บ []

⁴สนัด (ปาก) = ถนัด

⁵กรรม (ปาก) = ต่อม

พระฟังคำสาวสรวให้วันหวาด
 พระชวนแก้วกัลยาอย่าช้าเลย
 เสด็จจากอัมรินทร์สุวรรณมาศ
 เข้าเฝ้าองค์โอรสสลดใจ
 ไม่พินองค์ทรงเสวยบ้างเลยนะเจ้า
 อีสาวใช้ว่าพ่อได้มอบมา
 ปางองค์พระทรงยศโอรสา
 อภิวัตบาทมูลแล้วทูลความ
 ลูกได้มอบพบผมหอมนักร
 ลูกกรอมจิต² คิดเพียงอุระพัง
 ทั้งสองท้าวธิดินทรได้ยืนทูล
 ชลนัยน์ไพลหลังลงพรังพราย
 เจ้าพ่อเอ๋ยใครเลยที่ผมหอม
 ถ้ามั่นมีก็จะลือระบือยศ
 ชะรอยว่าอารักขะจะลงเล่น
 ในพื้นแผ่นดินปฐพีไม่มีใคร
 พระดาราสุริวงษ์ได้ทรงฟัง
 เห็นสององค์หลงเคลิ้มให้รำคาญ
 ทั้งบิดรมารดาผวาหวาด
 ออกแซ่เสียงสาวสรวก้านัลใน
 บรรทมนิ่งอิงแอบผอบน้อย
 สงสารสองกษัตริย์น้ำตานอง
 เจ้าดวงจันทร์จินดาเข้าไปเฝ้า
 พระลูกเราเจ้าคลังให้เคลิ้มไป
 เจ้าดวงจันทร์วันทาทูล
 พระโอรสยศไกรจะใหญ่ยืน

อะประหลาดแล้วแลพระลูกเอ๋ย
 พระสามเซย¹ ลูกรักจะหนักไป
 ขึ้นปราสาทลูกน้อยละห้อยให้
 พ่อเป็นไรดวงจิตของบิดา
 ดูโศกเศร้าเผือดพักตร์ลงนักร
 ไหนบิดาขอให้ความรู้
 เห็นบิดามารดามาวอนถาม
 เป็นเวรมาตามลูกจริงจัง
 ไม่รู้จักว่าของใครตั้งใจหวัง
 มิได้ตั้งปรารภนาก็หน้าตาย
 ให้อาดูรคิดไปพระทัยหาย
 จึงปลอบสายสุดสวาทราชโอรส
 ทัวทั้งจอมโลกาไม่ปรากฏ
 ทั้งสามลชนบจะแจ้งใจ
 พ่อคิดเห็นมันคงไม่สงสัย
 อย่าอาลัยเลยนะเจ้าไม่เข้าการ
 ให้คลุ้มคลั่งเคืองใจดังไฟผลาญ
 นิญบาลกลับผลึกให้ยักษ์ไป
 ก็กรีดกราดพลวันสนั่นไหว
 พระหน่อไทรบรมวิสูตรทอง
 พระเศร้าวร่ายสุดคำนึงถึงเจ้าของ
 ให้หาสองพราหมณ์น้อยเข้ามาพล้น
 พระโศกเศร้าโศกาแล้วปราศรัย
 คิดโฉนจึงจะดับให้กลับคืน
 บดินทร์สุริย์ยากันแสงจางแข็งขึ้น
 ในแผ่นดินปฐพีไม่มีปาน

¹ สามเซย (ปาก) = ทรมเซย

² กรอมจิต (ปาก) = ตรอมจิต

จะถึงกองครองคู่ดูกำดัด
 จะอาสาว่ากล่าวประโลมลาน
 สมเด็จทำทศพรหมบรมนาถ
 คอยเลื่อมสางพลางชวนกันคลาไคล
 สองพี่เลี้ยงเคียงแอบอยู่แนบอาสน์
 พระภูมินทรปิ่นปักในจักรวาล
 แต่เพียงนางทางพินในแผ่นโลก
 ให้พบมิ่งขวัญเมืองเรืองจำรูญ
 นอกษัตริย์พี่เลี้ยงพี่เลี้ยงปลอบ
 ขำเลื่องพักตร์ตรัสทักทายคอยคลายใจ
 แล้ววอนว่าสองพราหมณ์ด้วยความรัก
 พอเห็นพักตร์ให้ประจักษ์กระจ่างตา
 พี่เลี้ยงนั่งบังคมบรมนาถ
 ผอบน้อยลอยมาในมหาสิโรธร
 จะคิดกลผูกพยนต์สำภาใหญ่
 เทียวแสดงแปลงเป็นพาณิชา
 พระพี่เลี้ยงน้ำสุราฤทธิ์
 ขึ้นอารมณ์ดังได้ชมเชยยุพิน
 ที่จัดแจงแต่งต่อสำภาเถิด
 สองพี่เลี้ยงเบิกบานสำราญอารมณ์
 จินดาพราหมณ์ความคิดประดิษฐ์แต่ง
 ทั้งปากปลาราทโหนงเสื่อท่าย
 ครั้นสำเร็จเสร็จการเฝ้าตราทำ
 จึงชักยนต์ไบก่กลางถวายเป็น
 ครั้นลมอ่อนผ่อนลงในคางคก
 ทั้งชายหญิงวังตามอยู่ครึกครื้น
 นางชาววังนั่งเรียบจนเพียบแพ

จึงประหวัดหวาดองค์ในสงสาร
 ให้หายการคลุ้มคลั่งเหมือนยังใจ
 ฟังพี่เลี้ยงแสนฉลาดเฉลียว
 เข้านั่งในแท่นรัตนัชชาวล
 เชิงฉลาดวิงวอนให้อ่อนหวาน
 อย่าแดดานโหยหาให้อาตุร
 จะดับโศกแก้ไขมิให้สูญ
 จะเพิ่มพูนศรัทธาไปทำไม
 ค่อยขึ้นขอบวิญญาธัชมาลัย
 บังคมให้ปิดเศพระมารดา
 โฉนจักพบมิ่งมิตรขนิษฐา
 เหมือนพี่ยาซุช่วยไม่ม้วยมรณ
 ขำม่งมาดหมายพบประสบสม
 เซตนครเห็นจะเคียงพระคงคา
 ให้เล่นได้กลางทะเลชลเวหา
 เห็นผ่านฟ้าจะได้พบพระเทพิน
 มาเปลื้องปลิดสมหวังดังถวิล
 หน่อนรินทร์สรรเสริญจำเริญชม
 เห็นล้ำเลิศจะได้พบประสบสม
 ถวายบังคมคืนกลับมาจับกาล
 เป็นยนต์แย่งขันชิงกริ่ง²ประสาน
 เป็นยนต์สายดาดฟ้าเลขาชา
 ถวายล้ำเล่นไปให้ลือชา
 ต้องพระพาลลอยละลิวขึ้นเวหา
 มาจอดท่าบุรีรักตำหนักแพ
 บ้างนั่งยืนเลื้อยหลามตามกระแ
 ก็แข็งแซ่สรรเสริญทั้งสองพราหมณ์

¹สุราฤทธิ์ = สุราอมฤต

²กริ่ง (โบ) = ตรึง, ปักแน่น, ทำให้อยู่กับที่

พระดาราสุริวงษ์อันทรงเดช
 ทอดพระเนตรมาตราส่างงาม
 จึงเลือกสรรเสนาได้ห้าร้อย
 ชนชาได้สิบห้าสิบหกปี
 บรรทุกทั้งโภชนากระยาหาร
 ดูเจ็ดฉายทำยล้นแต่ทวนธง
 ครั้นสำเร็จเสร็จสรรพประดับพร้อม
 พระดาราสุริวงษ์ทรงคักดา
 แม้นลูกไปได้สมอารมณ์รัก
 สองพระองค์จึงสำราญผ่านบุรี
 สองกษัตริย์พึงอรอดไอรสราช
 จักรจะจับดับใจให้ไฟบุญ
 พระมารดาว่าพ่อไปจากเมือง
 พระปิตรวงศ์ว่าพ่อจงให้สมรัก
 ดาราวงษ์ทรงสดับแล้วรับพร
 พระญาติวงศ์พงศ์พาศายาม
 พระทรงศักดิ์หยุดพักตำหนักแพ
 พระเหลียวหลังสั่งนางสุรางค์เรียง
 พระสั่งพลางทางชวนสองพี่เลี้ยง
 เจ้าดวงจันทร์จินดาอาราวัช
 เสวก¹ห้าร้อยก็แวดล้อม
 สองพี่เลี้ยงเคียงองค์พระทรงธรรม
 อันนารีมีบุญเป็นมิ่งเมือง
 ให้ตั้งกล้องสองตรงในคงคา
 ตีมัลลอ²ลั่นขันไปขึ้นใส่รอก
 ลำภาทองล่องเล่นตามลมตรง

ทั้งปิตรศพนมานชาญสนาม
 ให้มีความโสมนัสสวัสดิ์
 ล้วนหนุ่มน้อยน้อยแรกรุ่นจำเรญศรี
 ลูกผู้ดีตามเสด็จดาราวงศ์
 อลังการสิ่งของต้องประสงค์
 เครื่องณรงคืบรอบขอบเขตรา
 คอยพระจอมไศยวรย์ด้วยหรรษา
 บังคมลาปิตรศพระชนนี
 ไม่นานนักก็จะกลับมากรุงศรี
 ทั้งชนนีบิดาย่าอาดูร
 ความสวัสดิ์อาลัยมิใคร่สูญ
 จึงเพิ่มพูนอวยพรพระลูกรัก
 จงรุ่งเรืองเดชาอาณาจักร
 ให้พบพิภพกัลยาพิงางาม
 ชูลีกรกราบครบคำรบสาม
 ก็ติดตามแวดล้อมมาพร้อมเพรียง
 ก็แข็งแซ่โคศัลย์สนั่นเสียง
 จงอยู่เวียงระวังกันให้มั่นคง
 ก็พร้อมเพรียงด้วยอำมาตย์ดังราชหงส์
 ทั้งสามองค์นั่งท้ายบาฬีพลัน
 ตั้งอินทร์จอมเทวราช ณ รั้งสรรค์
 เจ้าดวงจันทร์ดูยามตามตำรา
 อยู่ข้างเบื้องทักษิณะทิศา
 ได้มหาสิทธิโชคก็โบกธง
 ขยายออกรับลมสมประสงค์
 พระพายส่งพัดออกทะเลลึก

¹เสวก = ข้าราชการในสำนัก

²มัลลอ = แผ่นโลหะสัมฤทธิ์ รูปคล้ายถาด ตีให้มีเสียงดัง

แลละลิวทิวเมฆเป็นคว้นหมอก
 กระโคมลั่นบันเทิงอยู่ครึ่งครีก
 ดูอ้างว้างปางเมื่อฮัสตง¹
 ลีลาศลับดับดวงลงกลางชล
 พระดาราสุริวงษ์พงษ์กษัตริย์
 ผอบแอบแนบทรงพระทรงธรรม
 รำจวนถึงเนื้อหอมถนอมขวัญ
 แม้นพรั่งนี้พี่พบเจ้าขวัญเมือง
 ไม่เหมือนหมายก็จะตายเสียเมืองมิตร
 ยิ่งหอมกลิ่นก็ยิ่งกลุ้มถึงพุ่มพวง
 พระจันทร์เรืองฤทธิรงค์ทรงทวีป
 ดูเงาามน้ำในทะเลนอง
 อันเสนาหาร้อยล้วนแรกรุ่ง
 ญาติวงศ์พงศ์ไม่อาลัย
 พระโสมศรีพี่เลี้ยงเสมอจิต
 ขวนกันชมมัจฉาในสาคร
 ทั้งงูเงือกเลือกว่ายมากลัดเกลื่อน
 ปลาสวายว่ายเกลื่อนในคงคา
 ปลาเลื่อมงูเหี้ยเหมือนเดือย่อง
 ว่ายเข้าฝายฝูงสวายกระจายเจิง
 กริมตาข้าสร้อยขึ้นลอยกลาด
 สลาดหลบลบโลดกระโดดใจ
 ใต้มัจฉาหาเหยื่อยังสมอยาก
 แม้นสมเหมือนฝูงปลาในสาคร
 คะนึ่งพลาทางแลกระแสดก้าง
 เห็นแต่ดวงสุริยากับสายชล

เสียงละลอกโลดคะนองอยู่ก้องกึก
 เสียงพิลิกว่าเหวหะเลวน
 พระสุริยงแดงสว่างดังฝางฝน
 นกอดดาวแจ่มกระจ่างจันทร์
 สถิตเหนือแท่นรัตนอันเชิดฉั่น
 เห็นดวงจันทร์แจ่มฟ้าดาราเรือง
 พี่ชมจันทร์ต่างพักตร์เจ้าเนื้อเหลือง
 จะปลดเปลื้องปลงทุกข์ที่ทับทรวง
 ไม่ขอคิดคืนหลังยังวังหลวง
 จนดาวดวงเลื่อนลับพระเมรุทอง
 ทะยานรีบเวษยันต์ผันผยอง
 ลำภาทองเลื่อนลอยมาไร ๆ
 ก็ครวญครุ่นรำคิดข้างพิสมัย
 จะใคร่ไปชมนางต่างนคร
 สถิตท้ายนาตราสโมสร
 ลอยสลอนแลสล้างมากกลางชล
 เป็นพวกเพื่อนพงษ์เผ่าเหล่ามัจฉา
 เหวรับคลื่นระรื่นเริง
 โลมามองโลดโดดเกลิง
 ฉลามแล่นละเลิงทะเลวงใจ
 กุมภีฟาดหางอยู่ผางเฝิง
 สัตว์จรจอนท่องเที่ยวขโลทร
 เรียมลำปากด้วยแสงดวงสมร
 จะว่ายร้อนค้อยสำราญบานกมล
 ดูอ้างว้างในทะเลระเห่น
 จอมสกลตรัสถามเจ้าพราหมณ์ไป

¹ฮัสตง (ปาก) = ฮัสตง

อันคงคาสาคเรเขตสมุทร
เป็นเมฆหมอกมีดมัวออกทั่วไป
พี่เลี้ยงฟังบังคมบดินทร์สุรย์
แต่บุราณท่านประมาณประมวลความ
แต่ปักษิณบินนักกวักละโยชน์
จนหอบแห่งแรงครุฑสุดกำลัง
จึงปลอบถามว่าจะข้ามไปฝั่งไหน
ปลาสดับกลับสำแดงให้แจ้งใจ
อันตัวเราเราอย่ามัวขาดคลื่น
ครุฑดับพจนามัจฉาแสดง
แต่บาลียังไม่มีการขบคิด
อันพาราณสินธุ์ทั้งปวง
พระฟังความหว่านบาปวิเวกจิต
ให้ตื่นโดยโหยหวนถึงนวลนาง
พอพระพายชายพัดมาฉิวฉิว
กุศลส่งกรงกรุงนางกัลยา

จะกล่าวถึงธิดาอินทร์ปิ่นกษัตริย์
ประจวบโรคโคกคัลย์พันทวี
อันเอมโอรสโอรสภรรยา
ทั้งแค้นแค้นแสนวิโยคโคกกระม
อันแพทย์ยาก็รักษาสุดตำรับ
แต่ประจักษ์กายไม่วายปราณ

จะกล่าวถึงเมตตราดราวงษ์
เห็นบ้านเมืองเรืองฟ้าในธานี

พิเศษสุดกว้างยาวลึกครวไน้น
ก็เมื่อไรจะได้พบพ้องงาม
สุดจะทูลให้กระจ่างในทางถาม
ว่าครุ่นคิดจะข้ามล่องกำลัง
ออกลอยโลดบินโฉบไปโดยหวัง
ลงจับยังครีบทระอาใจ
ฝั่งข้างโน้นฝั่งข้างนี้จะพอไหน
เห็นสุดไกลลึกกว้างที่กลางแปลง
ไม่ฝ่าฝืนแอบฝั่งประทังแผง
นึกแสดงกลับหลังมารังรอง
สุดกำหนดจะคะเนทะเลหลวง
เกิดกระทรวงขึ้นจำเพาะเป็นเกาะกลาง
เห็นสุดคิดสมคำที่กว้างขวาง
สั่งให้กางใบกลขึ้นเมฆา
สำเภาปลิวมาในท้องพระเวหา
เมตตราพาเกือบไกลถึงธานี

พรหมทัตปิตุเรศนางโฉมศรี
พระอินทร์¹ ชูบผอมด้วยกรอมกรม²
นิฤบาลเมินเหมือนให้เผื่อนชม
เขตนิคมใหญ่่น้อยพลอยรำคาญ
มีอาจดับโรคลงนำสงสาร
ก็เนิ่นนานร้งร้งมาถึงปี

พระพายส่งถึงกรุงพาราณสี
พระยินดีชื่นชมภิรมยา

¹อินทร์ = ร่างกาย

²กรอมกรม (ปาก) = ตระอมตรม

จึงจัดแจงแต่งองค์พระทรงเดช
 ค่อยคลายเคลื่อนเลื่อนลอยเข้าพารา
 ลงกำปั่นขึ้นกว่านทอดสมอ
 ฝ่ายพลมนตรืชาวกรุงไทร¹
 สำเภานี้มีเครื่องสิ่งใดขาย
 พี่เลี้ยงตอบไปด้วยใจปอง
 ชื่อดวงจันทร์จินดาธารวษา
 ล้วนเพชรนิลทองนากมามากมาย
 เสนาในได้สดับจึงแจ้งเหตุ
 ประชวรหนักด้วยพระโรคไศระหม
 อันถ้อยความกรุงไทรข้างในว่า
 ธารวษาทรงฟังก็ยินดี
 บรรดาข้าเจ้าชาวเขตนิคมนอก
 พระธิดานั้นเชื่อว่าประการใด
 อำมาตย์ยืมเยาะยอกแล้วบอกให้
 ชื่อประไพสุริยาพังงาอน
 แม้นพระพายพัดต้องละขององค์
 ครั้นบอกแล้วเสนี้ก็ลั่นลา
 ทูลสนองสองนางว่าพานิช
 เป็นพงษ์พรหมณีสามนายพี่น้องกัน
 มีสินค้าแพรวพรรณทุกสิ่งสิ้น
 ทั้งลูกคำห้าร้อยที่พลอยลง
 ปางยุพินปิ่นนางทั้งสองนาง
 พระจอมวังยังประชวรวิญจวนครัน
 จงแพร่พรายชายหญิงในกรุงศรี
 เขามาต่างธานีบุรีไกล

เป็นพรหมณีสพพาณิชนหา
 ประทับทำอยู่ที่ท้ายพระเวียงชัย
 ตีม้าล่อลวนลั่นอยู่วันไหน
 ก็ลงไปชักถามตามทำนอง
 ใครเป็นนายเภตราสินค้าของ
 เราพี่น้องพงษ์พรหมณีสั่งตามนาย
 ของประสงค์สินค้าเอามาขาย
 จะจำหน่ายเสียให้ทันฤดูลม
 พระปิ่นเกตุทูลกระหม่อมจอมสนม
 จะบังคมเพ็ดทูลเห็นสุดทวิ
 พระธิดากับองค์พระมเหสี
 พระจักรีจะใคร่ถามถึงความใน
 เอ็นดูบอกให้กระจ่างทางสงสัย
 พระนามใดโปรดแปรให้แน่นอน
 อันคำไพร่ว่าลูกสาวพระทรงศร
 อรชรเลิศล้ำในโลกา
 ะรินทรงคันธรสพระมังสา
 จากเภตราตรงเข้าในวังพลัน
 มาสถิตกรุงไทรมไหศวรรย์²
 ชื่อดวงจันทร์จินดาธารวษา
 ล้วนเพชรนิลสิ่งของต้องประสงค์
 ล้วนรูปทรงรุ่มราวขึ้นคราวกัน
 พังอำมาตย์ทูลสารเมื่อใดกศัลย์
 นางแจ่มจันทร์ตรัสสั่งเสนาใน
 ก็ตามที่ใครจะชอบอัชฌาสัย
 เสนาไปอยู่ช่วยกันดูแล

¹กรุงไทร = กรุงไกร

²มไหศวรรย์ = อำนาจใหญ่

มนตรีรับกลับมามาตราใหญ่
 ฝ่ายว่าชลชาติเข้าแพ
 นางสาวสาวก้าวขึ้นสำเภาใหญ่
 ล้วนหนุ่มหนุ่มนั่งขายน่าอายครัน
 พวกผู้ชายขายของอยู่พร้อมเพรียง
 ทอดสนิทติดพันไปตามเพลง
 เอาแหวนงูหรือจะดูแหวนประดับ
 ไม่มีเคลือบเลนะนางอย่ากลางแกลง
 อันลูกค้าแต่บรรดาที่แก่เฒ่า
 ที่สาวสาวแล้วก็เลือกให้เลือกดู
 นางสาวสาวชาวเมืองให้ลุ่มหลง
 ถึงไปใจอยู่สำเภาyard
 พระดาราสุริวงษ์ทรงสวัสดิ์
 รัญจนถึงสุดสวาทเพียงขาดใจ
 ถึงวังแล้วยังไม่ถึงสวาท
 ได้เซยผสมชมพอบไม่พบองค์
 พระทรงศรวนสองพี่เลี้ยงนาถ
 ไฉนน้องจะได้ครองคู่ชีวิต
 พี่เลี้ยงยืมพร้อมพรายภิรายรับ
 ที่การอื่นถึงองค์แล้วคงเป็น
 แล้วแย้มสรวลชวนขึ้นในเชิงหยอก
 บิดนางครางครวญประจวบครัน
 แม้นเข้าได้ในวังแล้วคงพบ
 อันการคนก็เป็นยนต์อยู่เพียงตา
 พระฟังคำแนะนำเห็นถูกที่
 ผลัดพวนี้เถิดนะพี่ได้พบกัน
 พระตรัสพลางทางชวนสองพี่เลี้ยง
 ขำขอลาความประจวบเจ้าเวียงชัย

แกลงไซ้สามพราหมณ์ตามกระแส
 ก็แข็งแข้งมาสู่มาตราลัน
 เห็นพานิชจิตใจกระเสียวสัน
 จะเลือกสรรต่อตามให้ขามเกรง
 เลือกร้องเรียกเอาแต่ที่รูปนั้นเหมาะเหม็ง
 คนกันเองฉันไม่ว่าราคาแพง
 พลอยออกวาบตละ¹ดาววระวาวแสง
 แล้วจัดแจงยื่นให้ทั้งหมากพลู
 ถึงจะเข้ามาถามซื้อก็ไขหู
 จนได้ดูครบหัวทุกตัวคน
 เฝ้าเวียนทรงวันละสิบตลบหน
 อันพวกพลพระภูบาลสำราญใจ
 ได้แจ้งอรรถมันคงไม่สงสัย
 ไฉนจะได้เห็นแม่โฉมยง
 เห็นประสาธแล้วยังไม่เห็นนวลระหง
 พระพวงถึงสวาทไม่คาดคิด
 พี่ผู้ปราดเบื่องการชำนานูจิต
 พี่ช่วยคิดดัดร้อนให้ผ่อนเย็น
 พี่จะดับโศกได้แต่พอเห็น
 กลัวแต่เย็นแล้วจะไม่อาลัยกัน
 อุบายบอกทรงพูดสุดขยันท
 เราผูกพันทำแพทย์ถวายเป็นยา
 คิดประจบฝากรักให้หนักหนา
 แม่ตอบมาแล้วก็ไม่ข้ามถึงสามวัน
 เออเช่นนั้นหรือจะชมว่าคมขำ
 เราผูกพันเสนาให้พาไป
 มานั่งเตียงเคียงเสนาแล้วปราศรัย
 ท่านหนักไปหรือค่อยเบาบรรเทาคลาย

¹ตละ = เหมือน

แม่นพระโรคสมรู้ที่ครุสอน
 ฝ่ายเสนียดใจด้วยเจ้านาย
 อันควรวานเคยส่วยเลยสละ
 หมอประกอบยาแก้ก็แปรปรวน
 พระฟังคำทำว่าพระนายอย่าปรารภ
 อันกำเริบโรคเพราะวาโย
 พระนายจึงทูลมุลความตามกระแส
 ครั้นได้ฟังเสนาจึงทำทนาย
 เจ้าพราหมณ์น้อยรับคำแล้วกำชับ
 จากลำภาเข้าวังด้วยยินดี
 บัดนี้พราหมณ์สามนายพาณิชนั้น
 ด้วยรู้โรคของพระองค์ทรงธรณินทร์
 จะขอรับดับโคกให้โรคสูญ
 เขาเคยแก้หายมาหลายเมือง
 สองยุพินยิน^๓ทูลยิ่งโสมนัส
 พาณิพราหมณ์ความชอบเราขอบใจ
 เสนาในน้อมรับแล้วกลับหลัง
 จึงบอกความสามนายมีพันนาค
 เจ้าพราหมณ์น้อยว่าข้าหน้อยจงคอยทำ
 เข้าสู่ห้องถามสองพี่เลี้ยงชาย
 เจ้าดวงจันทร์วันทาแล้วทูลตอบ
 เอรังนกเนยนมเข้าประสมโสมสาลี
 ท้าวประจวบหวนหิวเบื้ออาหาร
 เราวางยากี่จะฟื้นค่อยชื่นใจ

จะผันผอนแก้ไขเสียให้หาย
 จึงภิปรายบอกความตามประจวบ
 ลมปะทะอุทรขย่อนหวน
 โรคประจวบภายในเห็นใหญ่โต
 เราเคยพบแก้ไขมาออกไข^๑
 ด้วยเตโชไฟธาตุนั้นเผาผลาญ
 จะขอแก้ประกอบโอสถไปถวาย
 จริงหรือนายเราจะทูลพระเทพี
 เสนาในได้สดับเกษมศรี
 อัญชลีทูลสนองสองยุพิน
 บังคมครั้นมาด้วยจิตคิดถวิล
 ว่าหมดสิ้นมด^๒หมอทั้งแดนเมือง
 ให้กราบทูลข้อความมาตามเรื่อง
 จะปลดเปลื้องโปรดปรานประการใด
 จึงเอื้อนอรรถเสาวนีย์สนองไข
 รีบออกไปรับมาอย่าช้านาน
 ลงมายังเกตราเกษมสันต์
 ว่านางคราญสังระเสน^๔ให้เชิญนาย
 จะบดยาที่จะได้เข้าไปถวาย
 จะยกย้ายหยูกยาอย่างไรดี
 จะประกอบแก้ไขให้ได้
 ที่กินมีเรี่ยวแรงเราบดไป
 ทั้งควรวานไม่ส่วยสิ่งใดได้
 พอคลายได้สักเพลาประสาจน

^๑ออกไข (ปาก) = อักไข แปลว่า มากมาย

^๒มด = หมอเวทมนต์

^๓ยิน = รู้เสียงด้วยหู (มักใช้ว่า ได้ยิน)

^๔สังระเสน (ปาก) = สรรเสริญ

ก็พร้อมจิตคิดเห็นไม่ข้องขัด
 เอารงนกเนนนมเข้าประสมปน
 เอาคลุกชันทสกร¹ ทำก่อนปั่น
 เดชะบุญขอให้หายคลายประทัง
 แล้วจัดแจงแต่งองค์พระทรงเดช
 จีบกระโจมไหมพัสดร์เข็มขัดพลัน
 ทองกรจรแจ่มกันเจียกกระจำง
 ทั้งสามนางงามเหมือนกับเดือนดาว
 ทั้งสองพราหมณ์พระพี่เลี้ยงเข้าเคียงข้าง
 เสนาในพาท้าวไทเข้าวังพลัน
 นางชาววังตั้งตาดูพาณิชา
 พราหมณ์ช้มายชายเนตรดูนางใน
 ครั้งถึงนางเสนาก็พานั่ง
 ดาราวงษ์เห็นองค์พระบุตรี
 พอเนตรน้องต้องเนตรพระภูวนาถ
 เบือนชม่ายอายแอบพระมารดา
 พระช้มายชายเนตรดูสาวน้อย
 สองจิตสองประจวบชอบอารมณ์
 ฝ่ายพระนางชนนีศรีสวัสดิ์
 ประไพพริ้งยิ่งพราหมณ์ทั้งสองรา
 แม่ชอบใจโหมงามทั้งสามเจ้า
 แม้นเห็ดหายคลายองค์พระทรงธรรม์
 ดาราวงษ์ทรงฟังกำลังเคลิ้ม
 พี่เลี้ยงชิงทูลความนางทราชม
 ฉ้นมาถึงพาราเป็นผาสุก
 จงขอน้ำมอลามาละลาย

ประจจจัดปรุงยาโกลาหล
 ระคนด้วยโสมสาลีมีกำลัง
 หัวเราะกันชื่นชมด้วยสมหวัง
 ได้เข้าวังชมนางไม่วางวัน
 เป็นพงศ์เพศพราหมณ์น้อยอันเจ็ดฉ้น
 สักวาฬวรรณธำมรงค์เป็นวงวาว
 เอี่ยมสำอางอาภรณ์ล้วนผืนขาว
 กับพวกบ่าวแวดล้อมมาพร้อมกัน
 พระเดินกลางพลางพากันผายผัน
 จอระจัน² เยื้องย่างเข้าปรางค์ไชย
 ให้จับจิตแลเจียนน้ำตาไหล
 ยัมละไมม้วนหน้าทูกนารี
 พี่เลี้ยงตั้งบังคมนางโฉมศรี
 สีมธุลีลงแลละลานตา
 สะตุงหวาดวามเสียวเสนาหา
 นัยนาถอบลักขำเลื่องคม
 นางชม้อยเนตรต้องสองประสม
 ทั้งสองกรมปวนปั่นอยู่ไปมา
 เห็นพราหมณ์หน่อกษัตริย์เสนาหา
 นางพญายัมพรายภิปรายพลัน
 จะช่วยเราดับโรคที่โคกคัลย
 จะแบ่งปันให้เจ้ากึ่งบุรีรมย์
 ทูลว่าเดิมฉ้นได้พบผอบผม
 กำเรปถมด้วยพระโรคชรากาย
 เห็นท้าวทุกซ์จะช่วยดับให้กลับหาย
 จะถวายโอสถที่บิดมา

¹ชันทสกร (โสม) = เครื่องยาไทยอย่างหนึ่งคล้ายน้ำตาลกรวด

²จอระจัน (ปาก) = จวรจล

พระนางฟังสั่งให้สาวใช้จัด
 เจ้าพราหมณ์น้อยน้อยมกายละลายยา
 นางกษัตริย์ยืนหัตถ์ประคองรับ
 จึงทูลแจ้งกิจจาพระสามี
 นายสำเภา นั้นเป็นพราหมณ์ทราชมานพ
 เขาก็ดีมียาวราเรื่อง
 นิฤบาลฟังสารมเหสี
 ค่อยทรงกายกรายหยิบเอายามา
 แต่ได้กลิ่นค่อยสว่างพลางเสวย
 ค่อยขับทราบสรรพางค์สร้างอารมณ์
 แล้วส่งองค์นั่งลักษณมเหสี
 แม้นพระโรคหายคลายเคลื่อนคืบเมื่อไร
 อัครเศออ่อนเกลศลงกับบาท
 ถึงห้องปราศรัยนางบอกสามเจ้าพราหมณ์พลัน
 ท้าวเสวยวางจอกกับอกขึ้น
 พ่อเอ็นดูช่วยพระราชา
 หน่อกษัตริย์ฟังสารสำราญจิต
 จึงทูลว่าเครื่องยานี้ยากครั้น
 อันนอกนั้นเครื่องยาพอหาได้
 พระธิดาได้สดับขยับองค์
 พระชนกชนนีไม่กินแห่ง
 พระภูษาไว้ทองทั้งสองคลัง
 หน่อกษัตริย์จัดเลือกแล้วเลือกกลับ
 อันเครื่องยาทุกอย่างที่นางทรง
 นางกษัตริย์พาซื้อไม่ถือถ้อย
 แม่ห่มผืนอื่นเถิดนะแก้วตา
 นางฟังคำจำเปลื้องสไบให้
 พระชนนีจรรลีจากลูกรัก

นพรัตน์จอกทองรองบุปผา
 แล้ววันทาพุทธถวายนางเทวี
 เสด็จกลับเข้าไปในปราสาทศรี
 ว่าบัดนี้เภาตราเข้ามาเมือง
 รู้ว่าองค์ทรงภพนั้นผอมเหลือง
 จะปลดเปลื้องโรคร้ายถวายยา
 ก็ยินดีจะใคร่สืบพระชันษา
 หอมบุปผารื่นรื่นชื่นอารมณ์
 ล้วนนมเนยหวานชื่นไม่ชื่นชม
 พระตรัสชมเห็นจะชอบตอบชื่นใจ
 อย่าพาที่ให้เราเคืองอหังสา
 อันกรุงไกรเราจะแบ่งให้กึ่งกัน
 ยุระยาตมาด้วยความเกษมสันต์
 ประเสริฐครั้นเจียวขุนในคุณยา
 เห็นจะพ้นจริงจางไม่กังขา
 จะเอาเครื่องยาสิ่งใดจะให้ปัน
 เห็นภูษิตไว้ทองที่สาวสวรรค์
 เข้าสไบไว้สุวรรณที่นางทรง
 แต่สไบไว้ทองต้องประสงค์
 แล้วโฉมยงรวบรัดวิสูตรบัง
 ก็จัดแจงเอามาให้เหมือนใจหวัง
 มาเรียงตั้งให้เจ้าพราหมณ์ตามจำนง
 ผิดตำรับมิใช่ของต้องประสงค์
 จะทำผงเผาไฟกระสายยา
 มานั่งแนบลูกน้อยเสนาหา
 ต้องตำราแต่สไบของลูกรัก
 ให้อายใจด้วยว่าจิตคิดประจักษ์
 แล้วนงลักษณ์ยืนให้เจ้าพราหมณ์พลัน

พระเห็นผ้าริ้วทองประคองรับ
 ลงสำภาเศร้าจิตถึงแจ่มจันทร์
 เอาผ้าทรงคลุมองค์เข้าไสยาสน์
 ละอองหวายทราบทรวงสัมผัสผ้าน
 ดึกสงัดลมพัดมารวยรื่น
 จะใกล้รุ่งฟุ้งฝอยน้ำค้างโปรย
 เคลิ้มหมายคล้ายเหมือนสมรมิตร
 ชะอ้อนปลอบกอดแก้วสุดาพลาง
 แม่เนื้อหอมจอมเหมประยูรหงส์
 สองพี่น้องเคียงอาสน์กระแอมเตือน
 ระกำกรีดนี้กริ้วขมขื่นข้าง
 นิ่งบรรทมตรมใจไม่ไยยา
 ฝ่ายพระนุชบุตรีกรุงกษัตริย์
 แต่พราหมณ์น้อยกลอยใจไปไกลวัง
 นางทอดองค์ลงนั่งอิงแขนง
 ใ้เจ้าพราหมณ์ทรมสวาทประหลาดตา
 ชะรอยหน่อขัตติยวราฤทธิ์
 อันสองพี่เลี้ยงนั้นเที่ยงเป็นพงศ์พราหมณ์
 แม้นมีใครใจหาญทะยานเหิร
 พระขอผ้าริ้วทองของน้องไป
 ใ้เอนพระจึงไม่มาหาน้อง
 จะอาลัยเหมือนหนึ่งใจน้องผูกพัน
 ใ้ทรงเดชช่างไม่เวทนาน้อง
 แม้นเหาะได้น้องจะไปให้แนบทรวง
 พระเทพีศรีสวัสดิ์ก้ำดัดดิน
 ดังเพลิงสุ่มร้อนอรุระพัง

ทูลลา (กลับ) จากวัง ณ รั้งสรรค์
 พอตะวันเลี้ยวลับโพยมมาน
 ใ้อนาถเอกองค์น่าสงสาร
 นิฤบาลแด่ดินอาดูรโดย
 ถอนสะอื้นใจหายไม่วายไทย
 ภูเขาโรยติดต้องละอองนาง
 ชมแขนงเขยสนิทไม่อาจขวาง
 แต่เริ่มร่างนครมาแรมเดือน
 จะหาทรงสุดหล้าไม่หาเหมือน
 รู้สึกองค์ายเปื้อนพระพักตรา
 ช่างทำเทียมแทนนางเสนอนหา
 จนโกญจา¹แจ้วชันสนันดัง
 จิตกระหวัดโดยดินถวิลหวัง
 นางกลับยังปรากฏชัยเข้าไสยา
 แล้วทรมเขยแด่ดินถวิลหา
 กิรยาโฉมยงใช้พงศ์พราหมณ์
 พระแก้งว่าพาณิชเพราะคิดขาม
 นางโฉมงามกรองกรีก²รำลึกไป
 จะอึงเชิญ³ทรงฤทธิ์มาพิสมัย
 ดูพระทัยเหมือนจะรักน้องนักครัน
 หรือขัดข้องด้วยทวารประการใด
 หรือทรงธรรม์แก้งล่อประโลมลง
 เมื่ออยู่วังคุมขังในวังหลวง
 ต่อเดือนดวงลวงลับจึงกลับวัง
 ให้ชมขึ้นด้วยไม่สมอารมณ์หวัง
 จนเคลิ้มคลั่งเห็นองค์พระทรงฤทธิ์

¹โกญจา (ปาก) มาจากคำว่า โกกิล = นกทูเหว่า

²กรองกรีก (ปาก) = ตรองตรึก

³อึงเชิญ (ปาก) = อัญเชิญ

ไวไวด้ายช่องเห็นเงาเสา
 ระทวยกายอายองค์พระทรงฤทธิ์
 ก็เย็นเยียบเจี๊ยบเสียงไม่เกรียบกุก
 แล้วแหวกม่านแลดูพระภูมินทร์
 จนย่ำฮ้องน้องค่อยละห้อยหา
 แล้วโถมตรู้องค์ว่าหลงเกิน
 ฝ่ายนารีพี่เลี้ยงของนางนาถ
 เห็นโถมยงหลงไหลไม่ไสยยา
 แต่ก่อนมาพระธิดาไม่โดดดิน
 กับพราหมณ์น้อยเห็นชม้อยขม้ายกัน
 แล้วสองนางพี่เลี้ยงเข้าเคียงอาสน์
 แม่เป็นไรไสยยาสน์หวาดประจิง
 พี่ทุลถามไ้จะห้ามให้น้องหมอง
 ให้เหมือนศรีศุภลักษณ์ประจักษ์ใจ
 ทั้งพี่ารอบขอบเขตประเทศท้าว
 ได้คู่ครองเหมือนหนึ่งเอาทองเข้าทาบทา
 ปางพระนุชบุตรได้ฟังปลอบ
 แต่หลึกเลี้ยงเบี่ยงบอกไม่ออกตรง
 จันมิใช่ไม่เชื่อทั้งสองพี่
 น้องเจ็บจิตคิดถึงผ้าริ้วทอง
 เจ้าพราหมณ์น้อยเห็นชะรอยเขาขังน้อง
 เป็นไฉนใจพี่ช่วยกรีกกรง
 สองพี่น้องรู้เห็นว่าเสแสร้ง
 อันแม่แล้วหรือจะหมายว่าชายขัง
 ดูจริตพาณิขเห็นสุดรัก
 เมื่อเห็นแม่แลแลไม่พริบตา
 แต่เพียงนี้พี่พอจะรับแก้
 มาพຼ່ງนี้พี่จะแต่งสำหรับไป

โฉมฉายหมายแจ้งไม่แคลงจิต
 ทำสนิทนึกดูว่าภูมินทร์
 ข้าเลื่องลูกลงแลให้แต่ดิน
 ยุพาพินเคลิ้มองค์จนลงเชิญ
 เสด็จมาแล้วทำมางระคางเขิน
 นึกสะเทือนถอนใจเข้าไสยยา
 อยู่เคียงอาสน์โถมฉายทั้งซ้ายขวา
 ทั้งสองราคะยสะกิดแล้วคิดกัน
 วันนี้สิ้นสมประฤติดูโสภณาลัย
 เป็นแม่นมั่นเราจะถามเอาความจริง
 อภิวาทิตาพญาหญิง
 จงแจ้งจริงให้กระจ่างอย่าหมองใจ
 แม้นขัดข้องทุกข์แม่จะแก้ไข
 แล้วลูปได้รับขวัญนางกัลยา
 ได้รู้ดาวดวงจะเสาะแสวงหา
 เป็นมหาสิทธิเลิศเฉลิมเมือง
 ค่อยขึ้นชอบต้องความตามประสงค์
 พี่ยังยงยอดเจ้าปัญญากรอง
 ก็เป็นที่ใจหวังอยู่ทั้งสอง
 เคยประคองรักใคร่ไม่ไกลองค์
 แกล้งว่าต้องเครื่องยาหาประสม
 จะจำนงกระนั้นจริงหรือชิงชัง
 จึงกล่าวแกล้งตอบไปเหมือนใจหวัง
 กลัวปานนี้จะไปคลั่งอยู่เฝ้าตรา
 จึงย้อนยักทูลขอพระภูษา
 ดั่งหนึ่งว่าจะเข้าอุ้มเอาองค์ไป
 ให้มีแม่สมคิดพิสมัย
 ประทานให้โถมงามเจ้าพราหมณ์น้อย

แม่นจ้านงจจิตขนิษฐา
 เห็นแน่นอนจึงจะผ่อนฉลวยพลอย
 พังพีเลียงเพียงพบพระผ่านเกล้า
 มีเสียแรงรักใคร่ไว้ชีวิต
 แล้วแย้มยิ้มพริ้มพรายสบายจิต
 ไม่จบบทปลดเปลื้องเรื่องเจ้าพราหมณ์
 ฝ่ายพระหน่อขัตติยาราวงษ์
 ตื่นบรรทมตรมใจอาลัยนาง
 ล้วนเพชรพรายพราราวกับเขียน
 ขวนพีเลียงร่วมใจแล้วโคลคลา
 ครั้นถึงปรางค์นางพญาภิปราศรัย
 แล้วบอกโรคของพระองค์ดำรงวัง
 เจ้าพราหมณ์ฟังบังคมด้วยสมหมาย
 ทวีมากกว่าเก่าขึ้นกึ่งกัน
 ฝ่ายพระนุชบุตรกับพีเลียง
 เสี่ยงวิสูตรรูตราจระจางฉาย
 สองพีเลียงแลต้องสองพีเลียง
 เนตรพระองค์ทรงฤทธิ์กับธิดา
 นางระทวยช่วยเข็นสะเท็นจิต
 สั่งพีเลียงเร่งรัดให้จัดแจง
 ทั้งเงินนากทองงามทั้งสามที่
 ชันน่าน้อยลอยจอกทั้งพานรอง
 ถึงพราหมณ์น้อยนางนั่งแล้วตั้งเครื่อง
 ว่าโหมยงนงนุชพระบุตร
 พระพิงสารเพียงได้ผ่านเมืองดุสิต
 พระยิ้มเยื่อนเอื้อนตอบนางกัลยา
 ถึงเงินทองแก้วแหวนจะแทนทด
 เอ็นดูด้วยช่วยทูลพระเทพี

จะพูดจาเชื้อชิดเข้าติดสอย
 อย่าละห้อยพีจะให้เหมือนใจคิด
 ที่ไศกเศร้าสร้างหมดดังปลดปลิด
 ที่ข้างคิดจัดการประมาณความ
 กับพีเลียงเคียงชิดอยู่เป็นสาม
 จนหม่อมยามย่ำรุ่งอรุณกลาง
 ครั่งรุ่งแสงสุริยขึ้นสูงสง่าง
 พระสำอางแต่งองค์อลงการ
 ดวงมเจียนจันทร์แจ่มในเวหา
 กับเสนาเข้าเขตนิเวศน์วัง
 ให้นั่งในเจียมพรมนิยมนหวง
 ดูประทังค้อยบรรเทากว่าเก่าครั้น
 แล้วถวายโสดกเกษมสันต์
 ให้ทรงธรรมค้อยประทังกำลังยา
 คอยยืนเมียงแผ่ม่านขม้ายหา
 พระชายเนตรพอบประสบตา
 ขม้ายเมียงยิ้มละไมอยู่ในหน้า
 ต่างอุราครางครวญดังเพลิงแรง
 กลับสถิตปรางค์มาศประสาทแสง
 ช่วยกันแต่งเทียบเครื่องอันเรืองรอง
 ล้วนดีดีคาวหวานประการของ
 แล้วพีเลียงเคียงประคองมาทันที
 แลข้าเลื่องเงินอายขม้ายหนี
 เจ้าแต่งที่คาวหวานประทานมา
 เห็นสมคิดตามเล่ห์เสนาหา
 จันชอบคุณพระธิดาพระทัยดี
 ไม่สมยศเยาววยอดमारศรี
 แม่นชีวิฉันไม่ม้วยไม่ลืมคุณ

เจ้าดวงจันทร์จินดาภิเษก
 อุตส่าห์เชิญเครื่องมาด้วยการบุญ
 อันพรหมณ์เทศเทศพรหมณ์มหาศาล
 ช่วยกราบทูลพระธิดายุพาพิน
 ฝ่ายนารีพี่เลี้ยงของนางนาถ
 พังน้ำคำของพี่เลี้ยงเพียงจะกลืน
 ถึงทำว่น้องสองนางพี่เลี้ยงเล่า
 เจ้าพรหมณ์น้อยถ้อยคำเสนาะครัน
 ทั้งพี่ชายสองคนก็พันคิด
 เห็นจะติดขัดเชื่อเป็นเยื่อใย
 พระเทพนิยน์แยมแล้วทางหยอก
 พี่เลี้ยงสวนชวนขึ้นด้วยโฉมยง
 ฝ่ายพรหมณ์น้อยครันเห็นพระนางกลับ
 ชูลีลามายังล้ำภายนตร์
 สองพี่เลี้ยงว่าฉันเมียงชม้อยหา
 เห็นเดินสรวลม่วนหน้าไปตามกัน
 เราประดิษฐ์คิดเขียนสารตราลับ
 จะพาดพิงอิงแอบให้แยบคาย
 ดาราวงษ์ทรงฟังสองพี่เลี้ยง
 เย็นพยับยับแสงนภาพลาง
 แต่แรกเริ่มเดิมพบผอบผม
 ครันเสร็จสรรพพิบจับเป็นดอกจัน
 แล้วเลือกแหวนแสนสุดจะดีค่า
 เป็นสำคัญแจ้งความนางทราชม
 แล้วพี่เลี้ยงจึงประดิษฐ์คิดประดับ
 กับแหวนเพชรอย่างดีมีราคา
 สำเร็จเรื่องสารตราเวลาดี
 จนแจ่มแจ้งแต่งองค์ทรงสำอาง

พี่ชอบใจสองเจ้าเท่าเขาขุน
 แต่สกุลก่อนเก่าไม่เคยกิน
 รับประทานถ่วงาเป็นนิจสิน
 (ข้ารู้ด) ขอลวายบังคมคืบ
 แสนฉลาดวาจาไม่ฝ่าฝืน
 ก็ลาคืนเชิญเครื่องมาตามกัน
 เหมือนสามเจ้านอนบ้นอนนางจอมขวัญ
 ช่างผูกพันพูดจาน่าอาลัย
 พอดสนิทมากับฉันเป็นไหนไหน
 พรุ่งนี้ได้รู้กันเป็นมั่นคง
 ลากจะออกที่มั่งดังประสงค์
 ต่างจำนงนี้กหมายกระวายน
 ให้วาดวับดินโดยระโยชน
 ต่างคนต่างอดประกวดกัน
 พอปะตาพระพี่เลี้ยงของจอมขวัญ
 แล้วสรวลสันสมคะเนทั้งบ่าวนาย
 เกมประกับรำมรงค์เข้าไปถวาย
 พี่จะพลอยห้อยท่ายให้สองนาง
 ประสานเสียงสมจิตไม่คิดหมาง
 จึงเริ่มร่างเรื่องสารตราพลัน
 จนติดตามทราชมเพียงอาลัย
 คนอื่นนั้นมิให้รู้เหมือนอารมณ์
 กับสารตราใส่ในผอบผม
 ด้วยนิมมมุ่งมาดแต่เมื่อมา
 ประจงพิบเหมือนดอกจันอันเลขา
 จะให้แก้วกัลยาพี่เลี้ยงนาง
 ลงนอนนี้กสมคะเนไม่อาจนาง
 ก็เยื้องย่างเยียรยาตรเข้าวังใน

ขึ้นปราสาทอภิวาทนางกษัตริย์
 พระบุตรที่เลี้ยงก็เลี้ยงไป
 พงศินารายณ์ชายเนตรเห็นงลักษณะ
 สองที่เลี้ยงแหวกมาแล้วคลานมา
 เ็นดูด้วยช่วยถวายแก่พระนางนาถ
 ฝ่ายที่เลี้ยงเคียงองค์พระทรงธรรม
 พึงใจมาให้น้องของวิเศษ
 ทั้งสองนางพลางรับด้วยยินดี
 ยิ้มละไมนัยนาแก่นางนาถ
 ครึ่งถึงปรางค์นางตรงเข้าบัลลังก์
 สำราญรื่นเย็นพานประอบน้อย
 ทั้งสามนางพลางคลี้ออกดูพลัน
 ดอกไม้จับแต่พอจับก็กลับคลี
 ในตัวอักษรสังระเสน¹จำเรญความ
 พี่รักภคินีจำนงมา
 ด้วยแจ้งการพานพบประอบ²น้อย
 ไม่รู้แห่งเพียวแสงพระเวียงชัย
 หากกุศลหนุนหลังประทั้งช่วย
 อย่าถือใจเลยว่าจนเป็นคนจร
 เมื่อยามยากจะขอฝากชีวิตแม่
 เมืองของน้องเหมือนหนึ่งกองอัคคีภาพ
 ถึงนางอื่นหมิ่นแสนแดนดุสิต
 เ็นดูด้วยช่วยชูชีวาวย
 ยามถนอมจะถนอมคอยอมแอบ
 อย่าสูญเสียในการรักให้แรมวัน

ประจงจัดหูกยาที่แก้ไข
 เข้านั่งในม่านทองนางกัลยา
 พระหัตถ์กวักสองนางเสนหา
 พระผ่านฟ้าเย็นพานประอบพลัน
 ของประหลาดยวดยิ่งทุกสิ่งสรรพ
 เจ้าดวงจันทร์จินดาภิพาที่
 มะลิเทศแหวนเพชรอันผ่องศรี
 อัญชูลีกลับคลานเข้ามานับ
 สุดสวาทยิ้มรับแล้วกลับหลัง
 ที่เลี้ยงนั่งแนบข้างไม่ห่างกัน
 พี่ก็พลอยได้ด้วยแม่จอมขวัญ
 เห็นสุวรรณอำมรงค์เป็นวงวาว
 เห็นสารศรีพร้อมพรั่งกันทั้งสาม
 ถึงหน่อนามนางกษัตริย์เสนหา
 เอาชีวามาถวายแม่สลายใจ
 ที่เลื่อนลอยในมหาขลาไหล
 ปีมะลี่ย³อยู่ในท้องชโลทร
 ไม่มอดม้วยได้มาพบมิ่งสมร
 ตามนครต่างแดนแสนกันดาร
 ไม่รับทุกข์เห็นเพียงแต่จะสังขาร
 ราชฐานนั้นเป็นที่ป่าช้าชาย
 มิใช่มิตรแล้วไม่ปรารถนาหมาย
 เรียมไม่คลายความสวาทไม่คลาดวัน
 เมื่อยามแนบมิให้นางระคางขวัญ
 จงแจ่มแจ้งให้เหมือนจันทร์กระจ่างเอย

¹สังระเสน (ปาก) = สรรเสริญ

²ประอบ (ปาก) = ผอบ

³มะลี่ย (ปาก) = บรรลี่ย

ที่เลี้ยงนั่งฟังสารอ่านเสนาะ
 ยังของที่นี่กระไรไม่รู้เลย
 ศุภสารศรีสวัสดิ์มีนสา
 จึงแจ้งสารมาด้วยการระกำใจ
 ด้วยไรคู่สู่สมภิรมย์รัก
 จะขอม้วยด้วยศรีสวัสดิ์เป็นสัจจัง
 อนุญอลอย่าให้สูญสารสวัสดิ์
 ก็จบคำเลิศล้ำวิโลกลอน
 แล้วนางหนึ่งจึงคล้อออกอ่านบ้าง
 ในสารว่าเรียบชื่อดวงจันทร์
 ดั่งขุนเขาเมรุไกรอันใหญ่ยิ่ง
 ด้วยความรักหนักทรวงดังศรกริ่ง¹
 เรียบเหมือนนกไรรังหวังแสง
 แม้นเหมือนหมายแล้วไม่วายสวาทนาง
 เอ็นดูด้วยแม่ช่วยแต่งสาราตอบ
 ก็จบเรื่องสิ้นสุดในสารัง
 พระธิดาทศนาผอบน้อย
 ก็เห็นจริงของพระองค์เธอจงใจ
 ทั้งสามนางต่างคนก็ต่างคลั่ง
 แล้วอิมใจใส่แหวนแสนสำราญ
 ยิ้ม ๆ แล้วก็ย้อนถอนใจใหญ่
 นางนงลักษณ์ชักเรื่องดาราวัช
 แต่พลบคำย่าม้องจนคุ้ม² ดึก
 ต่างประดิษฐ์คิดตอบประกอบความ
 แล้วจับพับกลับทำให้เหมือนอย่าง
 เข้าชุบขบสนทนาปรึกษากัน

ช่างไพเราะจริงเชียวเจ้าแม่เอ๋ย
 แล้วคลี่สารอ่านเอ๋ยเนื้อความพลัน
 เจ้าจินดาตั้งจิตพิสมัย
 ถึงนางในพระนิเวศน์เฉลิมวัง
 มายลพัทธรัตนชนาถสวาทหวัง
 เจ้าเหมือนดังดวงดาวสถาวร
 จงออกอรรถให้กระจ่างทางอักษร
 ให้อภรณ์พิศวาสในถ้อยคำ
 จะใคร่ฟังลิ้นลมที่คมสัน
 ที่รับขวัญหมายจิตคิดรำพึง
 มาท่มทั้งทอดทัບไม่หนักถึง
 จะนอนนั่งตั้งคະนั่งอยู่ในนาง
 จะฝากแผ่งชีพนี้ยังอย่างหมองหมาง
 จนวันวางชีพม้วยชีวาวัง
 ตามระบอบแม่อย่าขาดสวาทหวัง
 เสียตายดังใครมาล้วงเอาดวงใจ
 ที่รูปรอยให้เขาทำยังจำได้
 ยิ่งอาลัยถึงโอดละเลิงลาน
 ฝ้าถอยหลังอ่านกลอนอักษรสาร
 ประเดี้ยวอ่านประเดี้ยวคลำพระธำมรงค์
 สุดอาลัยแล้วเลื่อนจนเพื่อนหลง
 ที่เลี้ยงหลงทูลสนองถึงสองพราหมณ์
 เลยล้าลึกจนย่างเข้ายามสาม
 ให้ต้องตามบทบาทดูพาดพัน
 ทั้งสามนางปริดีเปรมเกษมสันต์
 อันดอกจันกับมะลิเราคืนไป

¹กริ่ง (ปาก) = ตีริง

²คุ้ม = ตราบเท่า

ว่าชอกช้ำวานทำให้คงที่
เห็นขอบกลด้วยกันสิ้นไม่กินใจ
พระธิดาผวองค์แล้วทรงเครื่อง
พระพี่เลี้ยงทัศนาทาน้ำมัน
ครั้นสรรพเสร็จเชิญเสด็จพระนางนาถ
ขึ้นสู่ปราศรัยคืนปีตรึงด้วยจงใจ

ปางนรินทร์ปิ่นนเรศเกตุกษัตริย์
ชวนพี่เลี้ยงแต่งองค์อลงการ
ถึงปราศรัยคืนจัดแจงโสดถวาย
พอได้ยาแล้วก็พาเข้าห้องใน
ฝ่ายพี่เลี้ยงเมียมองออกจากม่าน
อันดอกไม้ที่ถวายพระเทวี
แล้วสองนางวางดอกไม้ให้พี่เลี้ยง
พราหมณ์พี่เลี้ยงเคียงเข้าไปรับคำ
ทั้งสองนางอายใจเข้าไปในม่าน
สะกิดกันอุญธุลีพระมารดา
เข้าห้องต่างประคองชมดอกไม้
คลี่ขยายคล้ายเคลื่นมาลากล
เจ้าจินตาคลี่สารออกอ่านก่อน
สนองตอบมาด้วยขอบพระคุณครั้น
จะจริงจึงดังกลอนอักษรแต่ง
อันลมหวานแต่บุราณว่ามักลา
หม่อมก็มีวาสนายศถาคัดดี
อันหญิงอัปม่ง¹เพราะหลงลม

ถึงสาวศรีนางสนมไม่สงสัย
พออุทัยรุ่งรางสว่างวัน
อร่ามเรืองดังสุรางค์นางสวรรค์
กระแจะจันทสีดัวอกทั่วไป
ยุรยาตรด้วยสุรางค์เรื่องไสว
แลอาลัยคอยพราหมณ์ไม่พริบตา
ครั้นอุทัยไกรภักดิ์พระเวหา
จากเกตุราภักดิ์ตรงเข้าวังใน
นางโหมฉายชนนีไม่สงสัย
สำราญใจทรงพูดกับบุตรี
ประคองพานยื่นให้พระโหมศรี
ยังไม่มีกึ่งกำนช่วยวานทำ
ฉันทวานเรียบเรียงใหม่ให้งามซ้ำ
แล้วแก่งทำจูบมะลิขำเลื่องตา
ข้างชายชาญแจ้งจิตในปริศนา
บังคมลามายังสำเภาyard
ช่างทำได้สารพัดไม่ขัดสน
กียลเรื่องราวสารจึงอ่านพลัน
ในอักษรนั้นว่าน้องชื่อพนมสวรรค์
ซึ่งหมายมั่นมุ่งมาดสวาทมา
หรือกล่าวแก่งผูกพันให้หรรษา
สุดปัญญาที่จะแจ้งแห่งอารมณ์
จะไว้รักเหมือนหนึ่งสารไม่เห็นสม
ด้วยเกรียมกรรมกรอม²จิตดังกรีดกรึง³

¹อัปม่ง (ปาก) = อัปม่งคล

²กรรมกรอม (ปาก) = ตรมตรอม

³กรีดกรึง (ปาก) = ดิตตริง

หัวก้นองก็จะนับแต่อัปภาคย์¹
 เหมือนหนึ่งนกแก้วติดแล้วอันรัดรึง
 จินดาพราหมณ์ความแสนสวาทสาร
 ดูเฉาะเลาะ² ล้มลมน่าชมเชย
 เจ้าดวงจันทร์จึงอ่านสารสวัสดิ์
 มาถึงหม่อมจอมเจ้าสำเภาทอง
 พระคุณหม่อมน้องน้อมไว้เหนือผม
 ด้วยตัวน้องรองบาทพระอิศรา
 แม้นรักน้องกรอกรักให้สมรัก
 จะดวนได้อายุเขาเพื่อนชาววัง
 หรือหม่อมหมายจะภิปรายประโลมเล่น
 อันหญิงชั่วเพราะละเลิงด้วยเชิงชาย
 เจ้าดวงจันทร์อ่านจบแล้วจูบกอด
 แล้วเยาะหยอกแย้มสรวลชวนเสบย
 คุณลักษณะอักษรบรรณาการ
 ด้วยขอบคุณสุนทราสถาวร
 เอนิกมากก็เป็นน่าเจ็บจิต
 เหมือนหนึ่งนางกลางป่าพนาลี
 ได้หมายรักก็จะได้ให้สมรัก
 แม้นจริงคำเหมือนพระร่ำในสารตรา
 พระจะแกล้งแต่งพอให้ลิงโลด
 สุดอารมณ์จะนิยมเหมือนอย่างการ
 ถ้ามืดมนแสนสุดสวาทหมาย
 ให้สมสารผ่านฟ้าที่อาลัย
 พี่เลี้ยงฟังนางชมว่าคมสัน
 ถึงเป็นข้าก็ไม่น่ารังเกียจเลย

จะแสนยากทรมานเพราะการหึง
 หม่อมรำพึงพจมานที่อ่านเอย
 ช่างอ่อนหวานเหลือดีเจ้าพี่เอย
 เมื่อไรเลยจึงจะได้เป็นคู่ครอง
 ว่าน้องชื่อนพรัตน์ประนมสนอง
 ซึ่งให้ของแหวนเพชรด้วยเมตตา
 สุดอารมณ์ที่ระจับเสนาหา
 กลัวอาญาที่จะยับระยำมัง
 ให้งามพักตร์งามกายไปภายหลัง
 สุดกำลังที่จะรับเพราะอับอาย
 เพื่อจะเป็นใจง่ายเหมือนใจหมาย
 อयर่คายในลิขิตจงคิดเอย
 แม้ช่างพรอดเพราะเจ้าคำเฉลย
 พระทรมายจึงอ่านสารสุนทร
 อภิวัตน์มาถึงองค์พระทรงศร
 ให้ผันผ่อนรับรักพระจักรี
 คิดคิดแล้วก็แค้นแสนบัดสี
 พระชนกชนนีไม่เลี้ยงมา
 พระทรงศักดิ์จึงมาชวนเสนาหา
 จงคิดมาตามเรื่องบุราณกาล
 ไม่ประโยชน์ยืดยาวเหมือนกล่าวสาร
 จงตรึงการตรึงตรองทำนองใน
 อयर่คายค่าน้องสนองไซ
 น้องฝากใจไว้ในที่อ่านเอย
 ดูเชิงชั้นปรีชาน่าเสวย
 แล้วเยาะเย้ยแย้มสรวลสำรวลกัน

¹ เฉาะเลาะ = จอเลาะ

² อัปภาคย์ = ปราศจากโชค

พระปริกษาว่าพี่ช่วยคิดอ่าน
 อันทุกข์พิทุกข์น้องก็พ้องกัน
 เจ้าจินดาวันทาแล้วทูลไช
 อันเรื่องสารมารยาทษัตริ
 จะได้ตอบอยู่แต่สารปวยการเขียน
 ให้บินได้ต้อถึงเข้าถึงองค์
 พระฟังสารแล่นสำราญสำรวจสรรพ
 จะรอร้าข้าเชิงก็เข้าไป
 ต่างอารมณ์สมหมายสหายจิต
 ข้างในเป็นโพรงโยงเยงยนต์ทะยาน
 ประจงเขียนเขียนชนให้ชาวเหลือ
 เหมือนพระยาราชนางสัณทรยศ
 สุริยเรื่องเยื้องข้างประจิมทิศ
 ทั้งพี่เลี้ยงคอยพระสุริยัน
 เจ้าดวงจันทร์ว่าโอพระสุริยง
 พระมาตุลีก็ไม่ตีอาชาไนย
 เจ้าดวงจันทร์จริงจริงข้างนึ่งเฉย
 สากใจที่มีใครจะลงลับ
 พระทรงธรรมว่าทุกวันเคยย่ำคำ
 ดูน้าแค้นมั่นอยู่พาราเรา
 แต่ครวญพลางแลพลางไม่จางจิต
 เตือนอารมณ์คลุมมืดเมื่อมุงเมิน
 แล้วสัญญาพาไปถึงปรางค์มาศ
 จนชั้นเดินก็อย่าเดินเข้าแดนกัน
 แล้วขึ้นนั่งหลังหงส์ดุองอาจ
 ชักพยนต์กลพาขึ้นอัมพร
 จึงเทียบหงส์ลงยังบัญชาใหญ่
 สงัดเสียงผูนางในปรางค์ทอง
 เจ้าจินดาภาวนาประนมหัตถ์

เราตอบสารทราชมให้คมสัน
 เราผ่อนผันแก้ไขไฉนดี
 จะตอบโยเล่านะพ้อไม่พอที่
 แต่เพียงนี้ก็เหมือนน้องจำนงปลง
 จะพากเพียรผูกพยนต์พญาหงส์
 รับมาลงเกตราแล้วพาไป
 ความคิดพืหน้านวลจะหาไหน
 แม้นเข้าได้แล้วคงสมคะเนนาง
 จึงประดิษฐ์ผูกหงส์เป็นปีกหาง
 มีสายกลางสานเกลียวเป็นเลี้ยวลด
 ดุรงเรื่องเบญจรงค์คล้องกต
 ก็พร้อมหมดสิ้นเสร็จสำเร็จพลัน
 พระทรงฤทธิ์เร่งรัญจวนถึงจอมขวัญ
 ต่างกระสันคร่ำครวญรัญจวนใจ
 มิใคร่จะลงไปเสียเลยนี้เป็นไฉน
 ละเลิงใจลอยรถไม่ลดลับ
 เจ้าข้าเอยพระราหูช่วยจู้จับ
 แม้นเหาะได้จะไปจับให้บังเงา
 วันนี้ทำเลื่อนเปื้อนไม่เหมือนเก่า
 จะผูกเข้าเขียนขับให้ยับเยิน
 จนอาทิตย์ลับเงาภูเขาเขิน
 ต่างจำเรณูรินเริงบันเทิงครัน
 เป็นอันขาดใครอย่าชวนให้ผ่อนผัน
 เมื่อไถ่ขันแล้วจึงมาหน้าบัญชา
 หมายปราสาทพระธิดาดวงสมร
 ก็ปลิวร่อนมาถึงที่พระเกลททอง
 เห็นแสงไฟลางลางสว่างห้อง
 คอยเมียงมองสมจิตที่คิดมา
 ลูกดาลขัดหลุดกระเด็นด้วยคาถา

สะกดฝูงสาวสวรรค์กัลยา
 เฝยพระเกลแลแจ่มแอร่มห้อง
 ด้วยสอดดอค์ลงตามพระบัญชา
 แล้วแหวกม่านเมียงมองทุกช่องฉาก
 เป็นคู่เคียงเคียงตั่งติดติดกัน
 ขวาลาส่องหน้าเป็นนวลแจ่ม
 ทั้งสองพรหมณียืนยืมอยู่พริ้มพราย
 แม้นคนเดียวประเดี๋ยวก็ตายราบ
 แล้วเมียงเมินเดินยืมละไมไป
 แลอร่ามงามล้วนแต่มางกัน
 หน่อนารายณ์แหวกสายวิสูตรกลาง
 ทั้งสองข้างสองนางพี่เลี้ยงเคียง
 เป็นคู่คู่เคียงเคียงเรียงประคอง
 พระดาราสุริวัณษาพงษ์กษัตริย์
 พิศโฉมให้ประโลมละลานตา
 ขนงน้อยค้อมคันธนูเขียน
 โอรูอิมเหมือนจะยืมให้ยินดี
 พระกรกรรณถันเทียมประทุมเมศ
 ค่อยสอดกรซ้อนอุ้มจ้ออันองค์
 แม่ประไพกนิเจ้าพี่เอ๋ย
 พี่มาแล้วแก้วพี่จงดั้นพลัน
 พระบุตรี่สมประดีสะดั่งหวาด
 เจ้าเปือนบิตปิดปิดสลัดกร
 นึกจะว่าอำโอะแล้วอายนัก
 พระรับขวัญขวัญตาสุมาลัย

กนิทราอ่อนเอนระเนนอน
 หอมละอองกลิ่นกลบที่เกสร
 พระกุมกรสองพี่เลี้ยงมาเคียงกัน
 วิไลหลากแลล้นนางสาวสวรรค์
 เครื่องสุวรรณจัดวางไว้ข้างกาย
 แก้มแจ่มปลั่งเปล่งดังเพ็งอาย
 น่าเสียดายด้วยมามากลำบากใจ
 มาปะลามแล้วเผอิญกระนั้นได้
 เข้าห้องในเห็นที่บรรทมนาง
 เป็นชั้นชั้นฉากช่องที่ห้องขวาง
 เห็นนวลนางไสยาสน์บนอาสน์ทอง
 สองพี่เลี้ยงทรุดนั่งลงทั้งสอง
 เอาฉากห้องขึ้นตั้งกำบังตา
 ประคองหัตถ์ชมพิศขันนิษฐา
 เหมือนโมราเมี่ยมึงเจ้าโมลี
 พระพักตร์เพียงจันทร์เมื่ออ่อนศรี
 มังสาครีดังสุวรรณบรรจง
 ประโลมเนตรแลในพระทัยหลง
 ประจงปลุกปลอบแก้วกันดา³ พลัน
 บรรทมหลับกระไรเลยจนไกขัน
 แล้วรับขวัญนุชน้องประคองกร
 กัมปนาทเห็นองค์พระทรงศร
 ขำเลื่องค่อนขวยเขินสะเท็นใจ
 ด้วยความรักจับจิตพิสมัย
 สายสุดใจแม่อย่าหมางระคางเคือง

¹เพ็ง (ปาก) = เพ็ญ

²พิศ (ปาก) = จุมพิศ

³กันดา = กานดา

พึงจิตคิดถึงคະนิงน้อง
 จึ่งจากวังร้างแรมบุรีเรือง
 พี่แปลงนามพราหมณ์เทศเป็นเพศไพร่
 พี่สมจิตได้มาพิศเจ้าเต็มพักตร์
 ได้ฟังคำซ้ำเชื่อยระเรื่อยริน
 ตอบสนองต้องตามประเพณี
 นี่เวียงวังกษัตริย์หรือป่าเขา
 ประมาทเล่นเป็นน้าจะเจ็บใจ
 ได้แค้นนักแล้วอย่าพักประโลมปลอบ
 รักชีวิตแล้วอย่าคิดมาวิงวอน
 ไม่ฟังน้องน้องจะร้องไห้กรีดกราด
 ทั้งดาบดั่งพรุ่งพร้อมเข้าล้อมไว้
 โอพระนุชสุดที่รักของเรียมเอ๋ย
 พี่ผิดพลั้งทั้งนี้เพราะรักนาง
 ควรหรือน้องจะมาร้องเอาคนรัก
 จะขอม้วยบวรลัษณอยู่ในวัง
 คงจะกอดยออดมิ่งเสมอไว้
 สุขจิตคิดมาแต่ธานี
 นางพึงสกรหวานาบให้ซาบจิต
 พระอย่าแกล้งแต่งลมมาลวงเลย
 อันเชื้อชาติเชิงชายแล้วหลายลีน
 กษัตริย์ชายไว้มิตรเห็นผิดไป
 หรือมีหนึ่งปรารถนาจะหาสอง
 พอรู้ถึงอยู่เหมือนหนึ่งจ้านรรา
 แสนเสนาะเพราะเสียงลำเนียงแจ้ว
 น้าจะแผ่แผ่นทองประคองคำ
 ซึ่งสงสัยว่ากษัตริย์ไม่ขัดมิตร
 แต่จนใจเสียด้วยใจไม่ไยดี

แต่ตรีกตรองตรมตรอมจนผอมเหลือง
 มาถึงเมืองเยาวมาลย์ด้วยการรัก
 ไม่อาลัยยศถาบรรดาศักดิ์
 สุดที่รักแม่อย่าร้างทางไมตรี
 ให้ชูชันทุ้ยนางโฉมศรี
 ช่างพาที่จัดความเอาตามใจ
 จึ่งโดนเดาดีดั่งมาถึงได้
 มาลูบไล้ต้องจับทั้งหลับนอน
 มิขอตอบพจนานาถพระทรงศร
 พระเร่งจรไปเสียจากประสาทชัย
 ให้อำมาตย์เสนามาไล่
 พระไม่ไปหรือจะร้องไห้กองปรางค์
 มิควรเลยที่จะเคืองระคางหมาง
 จะวายวางชีพม้วยด้วยสัจจา
 ไม่เบือนพักตร์ลำดับให้กลับหลัง
 มิคิดบ้างแม่จะร้องก็ตามที่
 ไม่ขาดใจก็ไม่จากเจ้าโฉมศรี
 ถึงเทวีแล้วไม่คิดชีวิตเลย
 แต่จรีตแกล้งทำคำเฉลย
 น้องไม่เคยรสหวานรำคาญใจ
 ย่อมได้ยินมันคงไม่สงสัย
 รวากะไพร่ไร้อัครชายา
 ประโลมลองตามเล่ห์เสน่หา
 อย่าพักว่าไปให้นานป่วยการคำ
 ดั่งปีแก้วคารมช่าง (คมขำ)
 ฉลาดล้ำพจนาช่างพาที่
 ก็มีนักอัคนิตในกรุงศรี
 สักว่ามีอยู่กระนั้นสักพันปลาย

เม้อย่างหมายว่าจะหมายเป็นฝ่ายสอง
 จนสุดสิ้นดินฟ้าชีวาวาย
 พलगประโลมโถมประไพวิไลลักษณ์
 นางป้อมปิดปิดหัตถ์กษัตรา
 พระเลี้ยวลอดสอดหัตถ์สัมผัสผัด
 สบทำนองต้องธรรมนิยมจนเปรมใจ
 ถึงเมืองอินทร์ถิ่นฐานวิมานทิพย์
 ทั้งดาวเดือนเลื่อนตามกันวาวาว
 เมฆเคลื่อนเกลื่อนกลุ่มชะอุ่มอับ
 พระจันทร์แจ่มจรเยื้องเบื้องประจิม
 ภูมิรินทร์บินโฉบมาโดยด่วน
 สองละเลิงหลงชมประโลมลาน
 ฝ่ายที่เลี้ยงกับพี่เลี้ยงที่เคียงข้าง
 สองอารมณ์สมรักด้วยภักดี
 ทั้งสองคู่ชูขึ้นเสนหา
 แต่คลึงเกล้าเข้ายวนสรวลกัน
 สองพี่เลี้ยงเคียงคู่ขนานข้าง
 ต่างบันเทิงเร่รื่นในปรางค์รัตน์
 กาเหว่าร้องซ้องลั่นอยู่หนึ่ง
 ต่างกระซิบต่างส่งหลังน้ำตา
 เจ้าจินดาลานางพนมสรวรค์
 ต่างอาลัยมิใคร่จะจรรลี
 หน่อกษัตริย์ตรัสสั่งพระนางนาถ
 จะรุ่งแล้วแก้วตาขอลาไป
 นางฟังคำจำใจด้วยจำจาก
 ชูลีกร่อนกราบกับบาทา
 แม้นทรงฤทธิ์ปลิดเปลื้องสวาทน้อง
 เมียจะม้วยด้วยสัจย์สวัสดิ

ผิดจากน้องแล้วไม่นึกจำนงหมาย
 ไม่เคลื่อนคลายคลาดแล้วเจ้าแก้วตา
 ถนอมพักตร์จุมพิตกนิษฐา
 แต่กามาบ้านปวนรำจวนใจ
 แล้วปรามาสเซยชิดพิสมัย
 ดังได้ไปเมืองแมนทุกแดนดาว
 เห็นลิปลิปลอยสลับอยู่กลางหวา
 ท้องฟ้าขาวเขียวรอบข้างขอบประจิม
 ลมพยับฝนย้อยอยู่หิมหิม
 ขยายยิ้มเบิกกลีบผกากร
 เข้าเกลือกนวลบุบผาชาติอันหอมหวาน
 เหมือนได้ผ่านจักรพรรดิสวัสดิ์
 ทั้งสองนายสองนางนารีศรี
 ไม่ราศีเคียงสาธิตกัน
 เจ้าจินดาแนบนางพนมสรวรค์
 เจ้าดวงจันทร์ร่วมรักนางนพรัตน์
 ที่อยู่กลางเตยทองสองกษัตริย์
 ด้วยกำดัดรุ่นแรกภิรมยา
 ต่างตะลึงเสร์สรว้อยละห้อยหา
 กษัตราสั่งนุชพระบุตรี
 เจ้าดวงจันทร์สั่งคู่เกษมศรี
 จนนาทิสืบทุมยังกลุ่มใจ
 สุดสวาทนิมน้องอย่างหมองไหม้
 โฉนทยลวงลับจะกลับมา
 น้ำตาพรากพรั่งพรายทั้งซ้ายขวา
 อันชีวาน้องไปอยู่กับภูมิ
 ไม่คิดครองเวรร้างระคางหนี
 ไม่ขอมือครองถึงสองชาย

แม่ประไพไผ่จะมาอีกจะนี่
 สวาทแม่แต่ว่าจนวันตาย
 ชีวิตยังแล้วหวังสวาทอื่น
 พระปลอบพลาทางจูงกันจรจรรย
 สองพี่เลี้ยงฟังเสียงสองกษัตริย์
 ก็แหวกจากจากห้องประคองกาย
 ครั้งถึงบัญชาชัชในเจดีย์
 ทั้งสามชายแนบชิดสะกิดสั่ง
 แต่เข้าหยอกแยมสรวลสำรวลเรียง
 แล้วจากนางยางเยื้องขึ้นหงส์ยนต์
 สละรักชกยนต์ทะยานไป

ข้าพเจ้าผู้สำแดงแต่งประดิษฐ์
 อันนางประไพสุริยาดาวราช
 กำหนดได้หลายเดือนไม่เคลื่อนคลาด
 แม้นเนิ่นนานจะเป็นการสงครามกัน
 ดำริแล้วพี่เลี้ยงเข้าเคียงอาสน์
 เราแรมร้างนักรมามากว่าปี
 ด้วยพระองค์นั้นก็ทรงชราโรค
 เสิญพระชนวนฉายา² พังงาจน
 แม้นนานไปใครรู้จะจับ
 เหมือนน้ำน้อยแพไฟอย่าใจเบา
 แม้นขวัญปลอบขอบเชิงจึงชวนกัน
 อุตส่าห์ปลอบลอบลวงประโลมนาง
 พระโสมยทรงฟังพี่เลี้ยงคิด
 จึงเอื้อนอรรถตรัสตอบด้วยขอบที่

อารมณ์พี่หรือจะร้างอย่าหมาย
 ไม่เคลื่อนคลายพลัดพรากไปจากกัน
 จะชูขึ้นเขยน้องประคองขวัญ
 มาหน้าบัญชากรแก้วอันแพรวพราว
 รู้สัดว่าเจ้าพากันผันผาย
 ทั้งสองนายสองนางค่อยย่างมา
 พี่เลี้ยงอุกวิวันต์ด้วยหรรษา
 กลัวจะดังค่อยกระซิบกระซาบเสียง
 จึงกล่าวเกลี้ยกล่อมลาด้วยอาลัย
 ประจบจนจวนแจ้งปัจจุสมัย
 ก็ลงในเกศราดาราวัช

จะขอคิดตัดความตามประสงค์
 สองพระองค์ลอบลักไปรักกัน
 พี่เลี้ยงฉลาดกลั้วผิดให้คิดพรั่น
 จะผ่อนผันให้พระพาไปธานี
 อภิวัตเล่าโลมพระโสมศรี
 พระชนนีบิดาจะอวรณ์
 จะข้าโคกด้วยองค์พระทรงศร
 คืบนครมิถิลาพาราเรา
 จะรบบก็ผิดเคืองด้วยเมืองเขา
 จงโลมเล่าตามคลองทำนองนาง
 ถ้าเห็นจักขัดใจอย่าให้หมาง
 ให้จำร้างนักรไปธานี
 เห็นจริงจิตจำพาสุดาหนี
 ไปวันนี้น้องจะทำให้จำมา

¹ สนัด (ปาก) = ถนัด

² ฉายา (ปาก) = ชายา

ถึงขัดขวางทางอ่อนไม่อ่อนจิต
 ส่วนของพี่ที่รักชักเอามา
 พระว่าพลางทางชวนกันสรวลสัน
 พอลิ้นแสงสุริยันอันธการ
 ขึ้นนั่งหงส์ตรงเห็นหมายปรางค์มาส
 ดาราวงษ์กรง¹มาแท่นนางสามวัย²
 ต่างประคองนั่งแนบถนอมปลูก
 พระเชยชิตติดาวิลาวัลย์
 ประคองอุ้มองค์นางขึ้นวางตัก
 พี่นี่ก็รักตรึงตรองให้ตรอมใจ
 ไกลบิตรมารดาโยธานาญ
 แม้นทราบถึงปีตรึงค์ขององค์นาง
 สงสารมิ่งประทุมมาผกาแก้ว
 ให้ถึงตัวตายไม่เสียดายเหมือนดวงจันทร์
 ถึงดึกตื่นคืนค่ำพี่รำคิด
 จึ่งกริกรึง³ปรึกษาสุตาเดียว
 หรือจะให้พี่ไปบุรีก่อน
 แม้นวุ่นวายก็จะอายุถึงนวลละออง
 ปางอนงค์พงษ์นางอักษร⁵สวรรค์
 ให้นมอจิดคิดซ้ำในคำชวน
 พระชลนัยน์ไหลหลังลงนงเนตร
 ไยพระองค์ทรงฤทธิ์มาคิดการ
 เมื่อแรกมาพระไม่ว่าจะกลัวผิด
 ดูเปลี่ยนแปลงแยกทางไปต่างกัน

คงจะคิดยอกยกให้นักหนา
 ส่วนของข้าข้าคงให้ได้การ
 ปรึกษากันปริดีเปรมเกษมสันต์
 ต่างสำราญรื่นเริงละเลิงใจ
 เทียบปราสาทเสกสะกดให้หลับไหล
 พี่เลี้ยงไปขึ้นเตียงพี่เลี้ยงพลัน
 ให้นางลูกแล้วโลมแล้วรับขวัญ
 พรางรำพันชวนพลอดให้เพลินใจ
 เมื่อยอดรักร่วมจิตพิสมัย
 ด้วยสุดไกลนครประเทศทาง
 จะแต่งการอย่างกษัตริย์ก็ขัดขวาง
 เคืองระคางคงจะคิดให้ฆ่าฟัน
 พี่ม้วยแล้วใครเลยจะเซยขวัญ
 แม้งามสรรสิ้นทรงอยู่องค์เดียว
 ให้เปลี่ยวจิตอกใจนี้เสียวเสียว
 แม่เจสียวสุดฉลาดช่วยกรีกกรอง⁴
 หรือจะจรรพพร้อมพรั่งกันทั้งสอง
 แม่กรีกกรองปิดงำให้น้ำนวล
 หวาดประหวั่นหฤทัยอาลัยหวน
 อูระปวนปมกายจะวายปราณ
 ยุพเรศร่าว่าน่าสงสาร
 พจมานกับแต่ก่อนไม่เหมือนกัน
 เดียวนี้คิดกลัวอายจะผายผัน
 จะรำพันมากไปทำไมมี

¹กรง (ปาก) = ตรง

²สามวัย (ปาก) = ทราวมวัย

³กริกรึง (ปาก) = ตรึงตรึง

⁴กรีกกรอง (ปาก) = ตรึงตรอง

⁵อักษร (ปาก) = อักษร

น้องชั่วช้าอุปมาเหมือนดับสูญ

เสียดุลกษัตราในราศี

จะกล่าวเจียงเลียงเลี้ยวไปไม่ไยดี
 แต่เพียงนั้นก็ยังอายไม่วายคิด
 ลิ่นประสงค์แล้วก็จงเสด็จจร
 อันชาตินี้มีกรรมน้องทำไว้
 ไม่ขอเขยชายสองประคองชิด
 (๑) พระลูปโลมโถมงามทราชมสงวน
 จึ่งปลอบนางอย่างอื่นให้ชื่นใจ
 ชึ่งกรองกรีก^๓ ปรีักษากันโดยชื้อ
 หมายว่าแล้วจะเฉลิมเป็นเจิมจอม
 แล้วอิงแอบแนบนางให้สางโศก
 อยู่เหนือแท่นทองอุไรอันไพบุลย์
 จนยามสองม้องลั่นสนั่นเสียง
 หน่อกษัตริย์ดริกตราในราตรี
 เพราะความรักหักจิตคิดเหมือนคด
 ตรัสประโลมโถมสมรด้วยมารยา
 งามประเสริฐล้ำเลิศประหลาดอย่าง
 ที่เล่นล่องมาในห้องโถงมบน
 พระเทพินยินดีเป็นที่ยิ่ง
 น้อมประนมก้มกราบพระภูวไนย
 พระพิฆเนศวรพาลางชวนให้ทรงเครื่อง
 กระแอมไอลให้เสียงพื้เลียงพลัน
 ประคองคู่เดินเรียงมาเคียงข้าง
 มาพร้อมพรังบังคมพระหน่อไท
 น้องจะพาแม่ประไพไปเที่ยวเล่น
 พระชวนพาลางนางพากันมาพลัน

ก็ตามที่แต่พระทัยพระภูธร
 สุดจะติดตามองค์พระทรงศร
 อย่าอาวรณ์น้องเลยพระทรงฤทธิ์
 จะสู้ไปตามกรรมที่ทำผิด
 แล้วมิ่งมิตรเจ้าก็ทรงโคกาลัย
 เห็นเชิง^๑ชวนนั้นไม่ชอบอัชฌาสัย
 แม่เป็นไรจึงฉะนี้ให้พี่กรอม^๒
 เวียนนี้หรือจะระคางหางสมร
 เจ้าเนื้อหอมเหมรา^๔อย่าอาดูร
 ดับวิโยคยามสวาทให้ขาดสูญ
 ก่อเพิ่มพูนประติพัทธ์สวัสดิ์
 ก้องลำเนียงดุริยางคะดี
 ใ้ครั้งนี้จำจะลงเจ้าดวงตา
 แสนสลดแล้วก็หักเสนาหา
 พี่จะพาเจ้าไปชมสำภาณนต์
 ใครจะสร้างถึงกษัตริย์ก็ขัดสน
 บรรดาคนเมืองเจ้าไม่เข้าใจ
 คิดว่าจริงมันคงไม่สงสัย
 ช่วยพาไปชมเล่นประหลาดครัน
 อร่ามเรื่องด้วยวิเชียรอันเจิดจัน
 เจ้าดวงจันทร์จินดาก็แจ้งใจ
 ทั้งสองนางสองนายผู้พิสมัย
 ภูวไนยตรัสชวนพื้เลียงพลัน
 ให้นางเห็นเรือกลยนต์ขยัน
 ขึ้นสู่วรรณหงส์ยนต์บนบัญชร

^๑เชิง (ปาก) = เจริญ

^๒กรอม (ปาก) = ตรอม

^๓กรองกรีก (ปาก) = ตรองตรึก

^๔เหมรา (ปาก) = เหมราช

สองกษัตริย์นั่งหน้าพระยาหงส์
 จึ่งชักสายปายปิ่นขึ้นอัมพร
 ดาราวงษ์อุ้มองค์นางโฉมฉาย
 ฝ่ายเสนาหาร้อยรู้สัญญา
 พอลมตึงซึงไบขึ้นใส่ซ่อ
 ลมกระพือหือหอบขึ้นมึนนาน
 ฝ่ายพระประไพสุริยาสุตาแม่
 ชมพยนต์หลงกลพระภูวนัย
 พระเฝ้าโลมโฉมยงให้หลงขึ้น
 จนเดือนดับลับดวงดาราฉาย
 นุชนาถหวาดจิตประจักษ์แจ้ง
 เจ้าโศกคล้ายกันแสงด้วยเสียดกล
 นีหรือองค์ทรงศักดิ์ว่ารักใคร่
 จะเกิดการครหาเป็นราศี
 โอพระน้องตรองตริกดุเถิดนะแม่
 จะว่าผิดมั่นคิดก็ผิดครัน
 แต่ความรักหนักทรวงนั้นสุดแล้ว
 แม่อย่าแสนโศกเศร้าจงเบาบาง
 สงสารเจ้าเยาวมาลย์มีงสมร
 ยิ่งคิดแค้นกำสรดสลดทรวง
 โอสงสารมารดาพระปิตุรงค์
 ทูลกระหม่อมแต่จะกรอม⁴ พระทัยไป
 ยามประจวบครวญคร่ำจะซ้ำหนัก
 ไม่คิดจากจำจากวิบากกรรม

พี่เลี้ยงเคียงองค์พระทรงศร
 แกลบ¹ร่อนรีบเร็วลงเกตรา
 ขึ้นนั่งท้ายบาหลี²อันเลขา
 ทั้งลำด้า³ นายท้ายออกกรายกัน
 ถอนสมอชักสายกระแสนสาร
 ปลิวทะยานเยียมฟ้ามาไรไร
 เจ้าหลงแลละลานจิตพิสมัย
 ละเลิงใจแถมยืมอยู่พริ้มพราย
 ในเที่ยงคืนแจ่มจันทร์กระจ่างหาย
 ถึงกลางสายสาคะระตะเลวน
 รู้ว่าแกล้งพานางมากกลางหน
 นิรมลร่ำว่ากับสามี
 ไปลงให้ลงมาแล้วพานี้
 ไม่ปรานีน้องเลยพระทรงธรรม์
 อย่าदानแต่เดือดแค้นแสนกระสัน
 ด้วยสุดกลันสุดกลัวทั้งเกรงนาง
 จึ่งพาแก้วจากเมืองให้หมองหมาง
 พระปลอบปลางอุ้มแอบไว้แนบทรวง
 ให้อวรณ์วังหลังถึงวังหลวง
 สูดาดวงรำทรงโศกาลัย
 จะแสนทรงโศกคล้ายเพียงดักขัย
 จะน้อยใจลูกแล้วว่อกคำ
 เมื่อลูกรักอยู่เมืองได้อุปถัมภ์
 เพราะลูกทำนอกจิตพระบิดา

¹ แกลบ (ปาก) = แกลบ

² บาหลี น. ห้องเล็ก ๆ ที่อยู่ท้ายเรือสำเภา.

³ ลำด้า น. = คนถือบังนุชเรือสำเภา. (จ.)

⁴ กรอม (ปาก) = ต่อม

เจ้ากลิ้งเกลือกเลือกองค์นางนงลักษณ์
 พระโฉมยงสงสารนางกัลยา
 ใ้อ้มิ่งแม่เนื้อเย็นไม่เห็นจิต
 ถึงบิตรมารดาอุพาพิน
 แม้นรู้เช่นว่าพี่เป็นกษัตริย์ชาติ
 พี่พาเจ้าเยาวมาลย์ถึงบ้านเมือง
 ด้วยแก้วทองตามทำนองธรรมเนียมชอบ
 ดับกระหายครหาในธานี
 ถึงกษัตริย์ชิตยาแต่ปางหลัง
 ที่มีฤทธิ์คิดฆ่าบิดาตาย
 พระอนุรุธขุนรัตนไสวัตรราช
 เมื่อคราตัดสารพัดต้องลักพา
 แล้วกางกรซ่อนคมภิรมณ์โฉม
 ค่อยผาสุกทุกขหรือผ่อนประทัง
 ฝ่ายพี่เลี้ยงเสนาทั้งห้าร้อย
 พระพายอ่อนผ่อนลงในชลธาร

จะกล่าวถึงเกศราทั้งห้าร้อย
 ลาดตระเวนเจนจัดในที่
 พวกตระเวนแลเห็นสำภาแปลก
 ฝรั่งเศสยืนยิงปืนสัญญาพลัน
 พวกสำภาเหล่าตระเวนได้ยินเสียง
 ล้อมสำภาเจ้าฟ้าในสาคร
 นั้นเกศราพาณิชคิดประสงค์
 จงหยุดหย่อนก่อนเธออย่าเพิ่งไป
 ด้วยวังวนชลสายเป็นปลายแดน
 มิพึงห้ามตามทางประเพณี

ก็เจียนจักสิ้นชีวิตรังลงสังขาร
 พระชลนาไหลหลังลงรินริน
 จะขึ้นคิดเคืองแค้นแสนถวิล
 เมื่อภูมินทร์ยังไม่แจ้งจะแคลงเคือง
 เสมอญาติสมยศจะปลดเปลื้อง
 จะแต่งเครื่องรจนาสุมาลี
 มานบนอบขอสมา¹ที่พานี้
 อย่าไค้พี่มิให้เจ้าได้อาย
 ย่อมได้ฟังหลากหลากมามากหลาย
 ยิ่งซ้ำร้ายกว่าเราทั้งสองรา
 อิเหนาชาติเชื้อวสันนยะเดหว่า
 เพราะวิญญูรักสุดจะหยุดยั้ง
 เซยประโลมให้เจ้าลืมอาลัยหลัง
 เหนือบัลลังก์ห้องท้ายบาหลี²ลาน
 ก็เล่นลอยมาด้วยลมกำลังหาญ
 หมายประมาณมุ่งมามาธานี

สำหรับคอยเขตเมืองนางโฉมศรี
 พอลมดีแล่นไปมาใกล้กัน
 ก็เล่นแยกรายทางออกก้างกัน
 คลื่นสนั่นก้องท้องชโลธร
 มาพร้อมเพรียงห้าร้อยคอยสลอน
 แล้วหยุดยั้งร้องถามเนื้อความไป
 หรือลำทรงราชสารจงขานไข
 จะถามไถ่ตามบุราณการบุรี
 ในแวนแคว้นพระผู้ผ่านบุรีศรี
 จะยายยิ่งให้ยับบรรลัณ

¹สมา (ปาก) = ขมา

²บานลี น. ห้องเล็ก ๆ ที่อยู่ท้ายเรือสำภา.

ปางพระจอมจักรวาลชำนาญญาณ
 เห็นภคตราห้าวร้อมมาตัดทาน
 ถึงวุ่นวายหมายมั่นจะเกิดรบ
 จึงร้องบอกออกอรรถตามสัจจา
 กับกษัตริย์ขัตติยาดารวรงค์
 บังคมลาพาสมรเสมอใจ
 กองตระเวนแจ้งความประจักษ์จิต
 แม้นพระมิ่งทูลกระหม่อมยอมนิยม
 ถ้ากระนั้นเราท่านก็คงจะแจ้ง
 หนึ่งพระองค์ซึ่งดำรงพระพารา
 ทั้งคำบอกนอกอย่างแต่ปางหลัง
 เห็นจะเป็นเล่นลายข้างลอบลัก
 จึงตอบคำตามแคลงไม่แจ้งจิต
 ผิดกระบวนยังไม่ควรจะเชื่อฟัง
 แม้นเพียงแท้แน่แล้วจะปล่อยปลະ
 แล้วพลางยิงปืนใหญ่ให้สัญญาณ
 ฝ่ายพระจอมโมลีกับพี่เลี้ยง
 ให้เสนาห้าวร้อมออกเตรียมกัน
 ทั้งหัวท้ายเป็นรายริมรอบนอก
 ธนูจ้าวแหลนหลาวส้างยืน
 พกตระเวนกองด่านออกด้านรับ
 ระวังตัวกลัวผิดด้วยธิดา
 แต่ก้าวเฉียงเฉียงเลี้ยวตลบได้
 ดูกลกกลับสับสนในชลธาร
 พวกสำเภาเหล่ากองตระเวนได้
 เอาพวณโยนยาวซึ่งจะรึงรัด

กับสองพราหมณ์พี่เลี้ยงอันห้าวหาญ
 ไม่สะท้านหืดหทัย¹ เท้าโลมา
 จะเล่นหลบหลีกไปในเวหา
 นี่ภคตราพระบุตรเจ้ากรุงไกร
 สองพระองค์สมสนิทพิสมัย
 ไปเวียงชัยมิถิลาเหมือนอารมณ์
 เห็นพานจะผิดเยี่ยงอย่างปางประถม
 ให้ชายชมเหยียดพระธิดา
 จะตบแต่งลูกรักนั้นหนักหนา
 พระโรคคร่ำครวญประชวรนัก
 จะเชื่อฟังนั้นมิได้ไม่ประจักษ์
 ประโลมลักพาพราภมาจากวัง
 ท่านว่าผิดเยี่ยงอย่างแต่ปางหลัง
 จะหยุดยั้งไม่ให้ท่านโคลคลา
 เดียวนี้จะเชื่อฟังยังกังขา
 กับภคตราล้อมรอบเป็นขอบคัน
 เห็นเรือเรียงรายทางออกกางกั้น
 คอยประจัญเข้าประจำประจู่ปืน
 จะเล่นออกหนีหน้าไม่ฝ่าฝืน
 ก็ตัดคลื่นแล่นตึงตะบึงมา
 หมายจะจับเอาเป็นไม้เช่นฆ่า
 ทั้งกิจจาเหตุจริงไม่แจ้งการณ์
 ออกขวกไขว่คลื่นซัดอยู่จัดฉาน
 พอลมกรานหอบหืดกระเพื่อพัด
 เข้าเคียงใกล้ลำทรงองค์กษัตริย์
 ละลอกซัดท้ายฟาดกันสนั่นตึง

¹หืดไทย (ปาก) = หืดหทัย

สำนายนต์พลรบทั้งห้าร้อย
 ทั้งเหลนหลาวจ้าวทวนแทงตะบึง
 พวกระเวนกลับกระเด็นกระดานแตก
 ทะลุจมลงในคงคา
 พอพระพายชายพัดกระพือส่ง
 กองกระเวน³เห็นลำนในอำพล
 ต่างตะลึงเล็งแลชะเง้อแห่ง
 เมื่อแรกเราไม่รู้จึงรู้ว่า
 นึกสยของพองเกล้าในเศร้าจิต
 ทูลแถลงแจ้งความตามคดี
 บริกษาพร้อมยอมกันแล้วหันกลับ
 เฉลียงลัดตัดตรงเข้ากรุงไกร

ขอยกเรื่องเมืองนางในปรางค์มาศ
 กำนัลนางต่างตื่นขึ้นพินกาย
 ไม่เห็นทั้งพี่เลี้ยงที่เคียงข้าง
 ก็แยกย้ายรายกันเที่ยวเมียงมอง
 ไม่เห็นเจ้าเยาวลักษณ์พี่เลี้ยงหาย
 ทั่ววันเวศน์เขตวังทั้งลังกา
 ประหลาดใครบ้างจะยังเห็น
 ก็พรานหมณัหมอนั้นเห็นต่อจะติดพัน
 ถึงเขียนขับก็จะรับอาญาไว้
 ก็อัดแอสเสียดด้วยโคก
 ฝายมหาเสนาในข้าเฝ้า
 ลงเรือยาวสาวตามดูเต็มที

ก็ปล่อยป็นรายข้างเสียดผางผิง
 ปืนใหญ่ตึงโยนเบี่ยงเข้าปากปลา
 ราโท¹ แยกเสาคักลงหนักหนา
 แต่ภคราหน่อกษัตริย์ไม่เสียพล
 ก็แล่นกรง² ขึ้นในท้องพระเวหน
 ก็สุดจนสุดจิตจะติดตาม
 ก็สุดแสนกลัวฤทธิ์ให้คิดขาม
 ทำสงครามอัปราในวารี
 นำจะคิดคืนเข้าไปในกรุงศรี
 จะปราณีโปรดปรานประการใด
 นัยน์ตาจับจำดวงพระสุริโส
 ยังมีได้แจ้งข่าวถึงเจ้านาย

ครั้นอากาศแจ่มแจ้งพระสุริฉาย
 ไม่ยลนุชสุดสวาทบนอาสน์ทอง
 ฝูงสุรางค์ร่อนรนให้ม่นหมอง
 ตามชั้นช่องฉากตั้งกำบังตา
 นางทั้งหลายลดเลี้ยวไปเที่ยวหา
 แล้วกลับมานั่งสุขประสมกัน
 ดีร้ายเป็นความลับที่คับขัน
 เป็นแม่นมั่นเราจะทูลพระมารดา
 ด้วยเบาใจจริงจังไม่กังขา
 พากันมาปรางค์มาศพระชนนี
 ครั้นรุ่งเช้ารู้ว่าภคราหนี
 จะถามใครก็ไม่มีใครจะแจ้งการณ

¹ราโท น. ไม้กระดานเรียบที่ประกบบนทาบเรือบางชนิด เช่น เรือเอี่ยมจัน สำหรับกันน้ำเข้าเรือหรือเดินเลียบบ้างเรือ

²กรง (ปาก) = ตรง

³กระเวน (ปาก) = ตระเวน

จึงปรึกษากันเข้าทูลฉลอง
 พอพร้อมกันกับกำนันนางนงคราญ
 ฝูงสนมว่าบรรทมเมื่อคืนนี้
 กับพี่เลี้ยงเคียงพักตร์พังงาม
 ต่างเสนาว่าเวลากำดัดดี
 สำเนาพราหมณ์สามนายนั้นหายไป
 พระเทพินยินทูลทั้งสองข้าง
 ตะลึงลืมหึถุทัย¹ อาลัยลาน
 ข้างสาวสรรค์ทูลว่าธิดาหาย
 เมื่อความสองต้องกันในราตรี
 ประหลาดแล้วแก้วตาของแม่เฮ้ย
 สะอื้นพลางนางพญาเจ้าคลาไคล
 ครั้นถึงแท่นพระสุวรรณบรรจง
 เจ้าทอดองค์ลงบนแท่นพระธิดา
 โอ้ ! โฉมฉายสายสุดสวาทแม่
 เจ้าเกิดมาในธานีไม่มีภัย
 หมายว่าใครในทวีปถ้าควรสวาท
 ถนอมเจ้าเข้าคำไม่ขาดชม
 เห็นเจ้าได้ใจแม่เป็นได้จิต
 พระบิดุเรศร้อยซึ้งยังประชวร
 แม่เสียตายเจ้าเท่าเสียชีวิตสูญ
 เจ้าเคยอยู่ธานีบุรีเรือง
 ถึงคนอื่นหมิ่นแสนไม่รักใคร่
 สองพระกรซ้อนทรวงยุพาพาน
 นางข้าสาวชาวแม่ก็แช่เสียง
 บ้างเชิญน้ำอมฤตมาประองค์

ตามทำนองนางพญาได้ว่าชาน
 ก็กราบกรานทูลสนองทั้งสองความ
 พระบุตรหายไปในยามสาม
 ไม่แจ้งความดีร้ายข้างภายใน
 ไม่รู้สึกผู้คนที่หลับไหล
 ตามจนใกล้ปากน้ำไม่พบพา
 อูระนางเพียงเพลิงตะเล็งผลาญ
 ยุพาพานสิ้นสมประฤดี
 พวกผู้ชายทูลความว่าพราหมณ์หนี
 พระนางดีทรวงทรวงโคกาลัย
 โฉนเลยเจ้ามาเป็นเช่นนี้ได้
 ขึ้นสู่ไพรัชรัตน์ของลูกยา
 ไม่เห็นองค์ลูกน้อยละห้อยหา
 ก็โคกาครวญคร่ำรำพึงไร
 แม่ตั้งแต่จะประคองให้มองใส
 ทุกเวียงชัยสังระเสน² จำเริญชม
 แม่หมายมาดว่าจะแต่งให้งามสม
 ทั้งแดดลมมิให้ต้องละอองนวล
 อุดสาห์ปิดปกป้องประคองสงวน
 เจ้าควรด่วนหนีแม่ไปจากเมือง
 จะเพิ่มพูนทุกซักรอม³ จนผอมเหลือ
 มาจากเมืองทิ้งแม่อยู่แดดดาล
 ไม่วางใจแม่เลยลูกสงสาร
 เยวมาลย์เสือกสบลบลง
 ร้องให้เพียงเรไรไพเราะหง
 เกสรทรวงระรื่นค้อยพ้านกาย

¹ หิถุทัย (ปาก) = หฤทัย

² สังระเสน (ปาก) = สรรเสริญ

³ กรอม (ปาก) = ตรอม

ลืมพระเนตรนิรมลไม่ยลนุช
 จำจะทูลกระหม่อมจอมนารายณ์
 แล้วจากปรางค์นครศรีสวัสดิ์
 เข้าเคียงอาสน์ภัสตาด้วยอาลัย
 เจ้าพรหมมณีน้อยที่เอยาเข้ามาถวาย
 พาประไพสุริยา कुमारี
 อิกาลีที่เลี้ยงก็ไปด้วย
 พระจอมวังฟังทูลถึงธิดา
 ด้วยโทโสโรคาไม่รู้สีก
 อุหม่แม่แลหนาอีก้านัล
 ไม่มีใครเป็นใจช่วยเจ็บร้อน
 เพราะเจ็บไข้ภูมิไ้ระวังดู
 ภูจะขับทัพหลวงทะเลลงไล่
 มั่นขัดใครภูจะให้เอาตัวมา
 เหวย ! มหาเสนีเร่งตรีทัพ
 ลักหาร้อยเรือแล่นไปบัดดล
 ทั้งประไพสุริยา ลูกกาฬี
 จะเชือดเนื้อเถื่อทิ้งให้แรงกา
 มนตรีกลัวตัวสิ้นดังผีสิง
 ใครหลบหลีกดีโดยตะบึงไป

จะกล่าวถึงกองกระเวน¹เจนสมุทร
 ทอดสมอรอเรียงไว้เคียงกัน
 เล่าแถลงตามตำแหน่งเสนาใน
 ก็พากันเข้าเฝ้าพระองค์ดำรงวัง

ข้าพเจ้าเล่าลาดตระเวนด่าน
 เขาร้องบอกออกอรรถขจัดความ

ยิ่งแสนสุดอาลัยมิใคร่หาย
 ว่าโฉมฉายลูกรักเจ้าหายไป
 นางกษัตริย์เศร้าสร้อยละห้อยให้
 อรทัยทูลท้าวแล้วโคก
 ทั้งสามนายลอบลวงสำเภาหนี
 เมื่อคืนนี้หายไปในไสยา
 ดั่งเหยี่ยวฉวยโอบคาบเอาปากษา
 เรอโกรธาตละไฟประลัยกัลป์
 ลูกสะอึกจับแกว่งพระแสงขรรค์
 มิ่งให้มันองอาจประมาทภู
 มั่นยกย่อนกันเสียหมดให้ออดสู
 มิ่งยอมรู้จักเสียสิ้นทั้งพารา
 จับให้ได้แล้วแล้วจะชักให้หนักหนา
 พิชิตฆ่าเสียทั้งโคตรไ้ทรชน
 ให้เสร็จสรรพทั้งสำเภาเหล่าพล
 จะไปพันมือภูอย่าสงกา
 ทำเช่นนี้แล้วไม่ไว้ให้ชายหน้า
 สมน้ำหน้าที่มันนอกน้ำใจไป
 ออกวุ่นวังเกณฑ์กันอยู่หวั่นไหว
 ทั้งนายไพร่วังพัลวันกัน

ไม่ยั้งหยุดรีบไปพึ่งไอศวรรย์
 ตัวนายนั้นเข้าเขตนิเวศน์วัง
 เหมือนชิงชัยรบพุ่งแต่ปางหลัง
 ถวายบังคมท้าวแล้วทูลพลัน

ไปพบพานสำเภาใหญ่ได้ไ้ถ่ถาม
 ออกพระนามพระธิดาฝ่าละออง

¹กระเวน (ปาก) = ตระเวน

กับกษัตริย์มิถิลาदारवंश
หม่อมฉันนึกนึกตรึกคิดผิดทำนอง
ล้าเภาเราหำร้อยเข้าล่อยขวาง
ข้างพวกเขาเอาจริงยิ่งประดัง
เมื่อติดตามตามติดประชิดได้
จะติดตามต่อไปเห็นไม่ทัน

ปางพระองค์ทรงโลกโมลีราช

พระเนตรคลอชลนาให้อาตุร
เสียดายคักคักภัยศสลดจิต
ทั้งความโศกโรคซ้ำระกำใจ
แล้วแข็งขึ้นกลืนกลืนพระชลเนตร
ระทวยองค์ทรงกลับเข้าแท่นทอง
อภัยศศคักคักก็เสื่อมหาย
ธิดาเดียวเหมือนดวงจิตมาปลิดไป
พระนีกนึกแล้วสะอึกสะอื้นให้
เหลือกำลังจะประทังพระทัยทน
ให้แค้นคิดธิดากิสาหัส
แค้นด้วยชายหมิ่นชายให้อายครัน
พยาบาทมาดมั่นกุมม้วยมิด
กษัตราพยาบาทนี้ขาดใจ
สิ้นชีวิตจิตท้าวพยาบาท
ตามองค์พระทรงฤทธิ์กับธิดา
ฝ่ายโฉมยงค์อัคเรศท้าว
เห็นทรงฤทธิ์เข้าสติดแท่นบรรทม
จนเจียบเสียงเสียงพัลลงกับที่
ต่างสะอื้นตืออกด้วยตกใจ

ว่าพระองค์ยอมยกให้สมสอง
แกล้งหลอกลองล้อมไว้ไม่เชื่อฟัง
ในท่ามกลางคงคาทั้งหน้าหลัง
ล้าเภาพังคนตายเสียหลายพัน
เขาชักลิกทางไปกลางสวรรค์
จึงพากันกลับมากราบบังคมทูล
ฟังอำมาตย์ทูลสารเป็นการสูญเสีย
ยิ่งเพิ่มพูนความแค้นแน่นพระทัย
ทุกซักรุ่นคิดเพียงเลือดสุชลไหล
เจียนบรรลัยลงกับที่พระโรงทอง
ทูลทวษ'ทรงซ้ำเป็นน้ำหนอง
พระเนตรนองชลนาโคกาลัย
จะเอาอายนั้นไปฝากผู้ใดได้
แม้บรรลัยเสียก็ดีกว่ามีชนม์
พระชลนัยน์ไหลย้อยดังฝอยฝน
ก็ถึงผลเวลานั้นมาทัน
ดวณสลัดลืมนทนทำนุหนั้น
ยิ่งผูกพันหนักหน่วงในดวงใจ
จะตามติดล้างลงให้จงได้
ก็บรรลัยในกำลังเธอโกรธา
เป็นปีศาจผีเสื้อด้วยโทษา
ไปท่ามกลางพระมหาทะเลม
ทั้งข้าสาวหามแหนแสนสนม
แต่เตรียมตรมมิได้ตรัสประการใด
พระอินทรีย์กัมปนาทไม่หวาดไหว
ปางเข้าในแท่นทองประคองเคียง

¹ทวษ น. การคร่ำครวญ, ความลำบาก (ส.).

เห็นม้วยมุตตูลุณสิ้นทิวศต
 หันนอกในร้องให้ทั้งวังเวียง
 มเหสีตีทรงเข้ารำร้อง
 พระญาติวงศ์พงศ์ศาที่อาวรณ์
 บ้างกลิ้งเกลือกซบสลับ
 ก็สับสนอหล่นม่านทั้งธานี
 ค่อยกลับพื้นดินสมประดีได้
 ทั้งญาติวงศ์องค์ครนยา
 ได้อัครเรศว่าพระเกตุมงกุฎโลก
 พระวงศ์ว่าไฉ่พระภูวไนย
 พวกเสนาว่าไฉ่พระทูลกระหม่อม
 สาสนมว่าพระรณนิโครธา
 มเหสีว่าปรีจะแรมรณ
 พระวงศ์ว่าไฉ่พระจอมวัง
 พวกเสนาว่าไฉ่พระจอมจักร
 ผู้สนมว่าแต่ไปไม่มีเสบย
 มเหสีว่าแต่จะเปลี่ยวเปล่า
 พระญาติวงศ์ว่าพระองค์ตั้งเดือนดวง
 เสนาในว่าพระทัยอาวโลก
 ผู้ก้านิลว่าจะสิ้นในดินแดน
 นางพญาว่าพระพาเมียบไปด้วย
 พระวงศ์ว่าน้ำตาตลงนองแนว
 พวกอำมาตย์ว่าพระบาทเคยปกเกล้า
 นางก้านิลว่าทุกวันเคยล้อมวง
 ต่างก็คร่ำครวญยิ่งปวนปั่น
 เพียงประไลย¹ ไกลโลกจะทำลาย
 ครั้นเบาบางสร้างศอกกันแสงให้
 จงกลืนกลั่นกรรแสงอย่าไค้

จึงกำสรดกันแสงออกแซ่เสียง
 ลำเนียงเพียงคลื่นลั่นชโลธร
 ก็กึกก้องร้องซบพระทรงศร
 พระกรค้อนทรวงแล้วทรงไค้
 ดังลำดับดาตาดประสาทสี่
 ที่คนดีแก้ไขกันไปมา
 บ้างร้องให้เศร้าสร้อยละห้อยหา
 กับเสนาสาวสนมก็รำไร
 มาแสนศอกเคื่องขัดจนตักษัย
 แต่ไปนับปีไม่คืนมา
 เคยโอบอ้อมซบเลี้ยงไม่เคียงสา
 เป็นเวรจำใจให้ไกลวัง
 ใครจะยกแซมสร้างเหมือนปางหลัง
 พระสุเมรุพังแล้วจะทิ้งผู้ใดเลย
 เคยเป็นหลักโลกาภิจจาเอ๋ย
 พระคุณเคยดับเชิญให้เย็นทรวง
 ไหนพ่อเจ้าจะกลับมาวังหลวง
 มาเลือนล่องลับเหลี่ยมพระเมรุแมน
 เคยดับศอกให้เป็นสุขนั้นเหลือแสน
 ไม่มีเมี้ยนเหมือนทูลกระหม่อมแล้ว
 จะมอดม้วยตามทูลกระหม่อมแก้ว
 ด้วยฉัตรแก้วกันโลกทำลายลง
 จะปลดปล่อยเปลวจิตพิศวง
 คราวนี้พระองค์เสด็จจะเดียวดาย
 สะอื้นอันอาลัยมิไคร่หาย
 ทั้งหญิงชายศอกาทั้งธานี
 เสนาในทูลองค์มเหสี
 ท้าวถึงที่แล้วจึงสิ้นพระชนมาน

¹ประไลย (ปาก) = บรรลัย

ถึงเทพบุตรครุฑนาครเทวาลัตว์
 เอากำเนิดเกิดตายแล้ววายปรมาณ
 ควรจะคิดกิจการให้เลิศลบ
 ตามบุราณการบรมอิศรา
 ไฉ่สงสารเยาวมาลย์มเหสี
 แล้วกลืนกลืนกันแสงแข่งพระทัย
 จงเร่งรัดจัดแจงพระโกศแก้ว
 ราชวัตรจัดตรงอลงกา
 มนตรีกราบบังคมนางพญาด้วยปราโมทย์
 เชิญพระศพทรงเครื่องอันเรืองรอง
 ประดับเครื่องรุ่งเรืองมยุรฉัตร
 ทั้งพัดโบกสลับสะบัดกระหวัดไป
 มีจามรทวนตะวันเป็นหลั่นลด
 ต้นไม้ทองรองกระถางมาวางราย
 พระฉายฉากขวาลาระดาตาด
 เรียงถวายรายริมพระโกศสุวรรณ
 หอมกระลบ¹ อบอุ่นกลิ่นสุคนธรส
 มีโคมรายรอบสวายวิสูตรวง
 ประโคมครึกก็ก้องทั้งแดรสังข์
 สะอื้นอ่อนถอนใจอาลัยลาน
 เจ้าประคุณทูลกระหม่อมของลูกเอ๋ย
 สะอึกสะอื้นครั้นเคร่งวังเวงใจ
 สงสารเจ้าเยาวมาลย์มเหสี
 ทั้งเย็นเข้าคั่นเฝ้าพระโกศทอง
 จึ่งเอื้อนอรอดตรัสถามโหราเฒ่า
 จะเปลื้องปลิดจบชีวิตชีวังลา

ยอมวิบัติเวียนวนในสงสาร
 เพราะพระกาฬจะทำลายทั้งโลกา
 เชิญพระศพใส่โกศอันเลขา
 พระแม่อย่าโศกนักจงหักใจ
 ฟังเสนีน่าน้ำพระเนตรเจ้าหลังไหล
 นางสาววัยสาวนี้ยกกับเสนา
 ให้เลิศแล้วเครื่องตั้งทั้งซ้ายขวา
 จะเชิญไว้ในมหาปราสาททอง
 มาแต่งโกศแก้วมณีไม่มีสอง
 จำลองขึ้นพระบัลลังก์ลอยวิไล
 เป็นขนัดขนานข้างพระโกศไฉว
 งามวิไลเลิศแล้วดูแพรวพราว
 ทั้งกลิ้งกรดอภิมุขประทุมสาย
 ดูเพริศพราวพร้อมพร้อมอยู่หลายพัน
 พระแสงศาสตราวุธอันเจิดจัน
 ทั้งเกาทัณฑ์ทวนจ้าวที่ท้าวทรง
 เฉลิมยศตามสกุลประยูรเหง
 เครื่องบรรจงจัดเสร็จสำเร็จการ
 มีนางนั่งไศกานาสงสาร
 ประสานเสียงสังเวทวิเวกใจ
 พระคุณเคยดับเชิญให้เย็นใส
 อนาถในพระมหาประสาททอง
 แต่ไศกีตรอมกายไม่วายหมอง
 แล้วตรีกตรองตรมจิตถึงธิดา
 พระลูกเราแรมนิราศพระวงศา
 จะกลับมาพระนครเหมือนก่อนกาล

¹กระลบ (ปาก) = ตลบ

จงทลายทักให้ประจักษ์กระจำจิด
 แม้นสูญจริงแล้วไม่มิ่งให้เนิ่นนาน
 โหรรับเสาวนีย์ชูลีกราบ
 ตั้งโกลนรลักษ์ณประจักษ์ใจ
 พระธิดาชั้นชาพระเสาร์แทรก
 จะล้าบากยากแค้นแสนรำคาญ

นางกษัตริย์พึงสารอาจารย์แจ้ง
 แล้วเอื้อนอรรถตรัสสั่งกับเสนี
 ท่านจงช่วยตรวจตราอาณาราษฎร์
 การพระศพจะสงบสงัดไว
 นางสั่งเสร็จเสด็จเข้าปราศรัยมาศ
 พวกเสนาภักษานุรีเรื่อง

เรานี้คิดตริตรองเป็นสองสถาน
 จะเริ่มการศพลววยพระเพลิงไป
 สิริราบตริกเหตุข้างเพท¹ไสย
 แน่นใจแล้วจึงทูลยุพาพาน
 จำให้แยกประยูรญาติจากราชฐาน
 ไม่เนิ่นนานก็จะมาถึงธานี

ค่อยขึ้นแข็งหฤทัยนางโฉมศรี
 ตัวเราเป็นสัดรืออยู่กรุงไกร
 เห็นแก่บาทจักรพรรดิที่ตักษัย
 ด้วยพระทัยสุริยาจะมาเมือง
 ใ้อันนาถทุกซัดรอมจนผอมเหลือง
 ในบ้านเมืองนั้นก็ไม่มีความ ๕

¹ เพท = ไตรเพท